

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra romanistiky

Diccionario de americanismos:

las letras O y Q

Bakalářská práce

Autor: Lenka Štáblová

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Akademický rok: 2012/2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, a to na základě uvedené literatury a jiných zdrojů.

V Olomouci, duben 2013

.....

Lenka Štáblová

Touto cestou bych ráda poděkovala prof. PhDr. Jiřímu Černému, CSc. za konzultace, cenné rady a podněty, které mi velmi přispěly k vypracování a dokončení této práce.

Contenido:

1. INTRODUCCIÓN.....	5
2. DICCIONARIO.....	6
2.1. Lista de abreviaturas usadas.....	6
2.2. La letra O.....	9
2.3. La letra Q.....	25
3. COMENTARIO.....	40
3.1. Hechos generales.....	40
3.2. Problemas concretos y ejemplos prácticos.....	46
4. CONCLUSIÓN.....	51
5. ANOTACIÓN CHECA E INGLESA.....	52
6. BIBLIOGRAFÍA.....	53
7. ANEXO.....	55

1. INTRODUCCIÓN

Hace unos años que el profesor Černý empezó a realizar la idea de crear el diccionario de americanismos que en el futuro ayudará mucho a los checos interesados en las peculiaridades del español hablado en América en el campo del léxico. Actualmente el diccionario pasa por el proceso de desarrollo y los estudiantes de la filología española en la Universidad Palacký tienen la posibilidad de participar también y colaborar con el profesor. Mi tesis forma una pequeña parte de este gran proyecto e intenta contribuir al diccionario con la letra O y la Q.

Mi tarea fue juntar y traducir tales lemas o sentidos cuales todavía no habían figurado entre los antes hechos a base de los siguientes cuatro diccionarios: *Diccionario de americanismos* de Augusto Malaret (AM), *Diccionario del Español de América* de Marcos Augusto Morínigo (MM), *Velký španělsko-český slovník* de Josef Dubský (JD) y *Breve diccionario ejemplificado de americanismos* de Brian Steel (BDE).

Lo más importante del trabajo se encuentra en el segundo capítulo donde, aparte de la lista de abreviaturas usadas, están los lemas elaborados de las fuentes mencionadas. En el siguiente capítulo trato de analizar casos problemáticos, proponer mis soluciones para la traducción y dar mi punto de vista hacia los diccionarios que me sirvieron como la fuente principal. Luego no falta un par de palabras para concluir, la anotación tanto en checo como en inglés y finalmente el anexo con ilustraciones.

2. DICCIONARIO

2.1. Lista de abreviaturas usadas

Fuentes de informaciones

AM	Augusto Malaret: <i>Diccionario de americanismos</i>
BDE	Brian Steel: <i>Breve diccionario ejemplificado de americanismos</i>
DA	Asociación de Academias de la Lengua Española: <i>Diccionario de americanismos</i>
JD	Josef Dubský: <i>Velký španělsko-český slovník</i>
MM	Marcos Morínigo: <i>Diccionario del español de América</i>
MS	Marius Sala: <i>El español de América</i>
NET	doplňující informace získané z internetu
RAE	Real Academia Española: <i>Diccionario de la lengua española</i>
RR	Renaud Richard: <i>Diccionario de americanismos no recogidos por la Real Academia</i>

Abreviaturas de carácter geográfico

Am	Amerika
Antil	Antily
Arg	Argentina
Bol	Bolívie
Dom	Dominikánská republika
Ekv	Ekvádor
Guat	Guatemala
Hond	Honduras
Chil	Chile
JižAm	jižní Amerika
jižPer	jižní Peru
Kol	Kolumbie
Kost	Kostarika
Kub	Kuba
LaPlat	oblast La Plata
Mex	Mexiko
Nik	Nikaragua
Pan	Panama
Par	Paraguay
Per	Peru
Portor	Portoriko
Salv	El Salvador
StřAm	střední Amerika
střPer	centrální Peru
sevArg	severní Argentina

střArg	centrální Argentina
svArg	severovýchodní Argentina
szArg	severozápadní Argentina
Urug	Uruguay
US	USA
Ven	Venezuela
záp.	západní

Otras abreviaturas útiles:

adj.	přídavné jméno
adv.	přísluvce
afr.	africké jazyky
afr-braz.	afrobrazilský původ
aim.	aimara, aymara
aj.	a jiné
angl.	angličtina
apod.	a podobně
arg.	argot
arch.	archaický
arw.	arahuaco, arawak
atd.	a tak dále
citosl.	citoslovce
část.	částice
čib.	chibcha
despekt.	despektivní
f.	femininum, ženský rod
fr.	francouzština
guar.	guaraní
hovor.	hovorový
intr.	intransitivní sloveso
keč.	quechua
kič.	quichua
lid.	lidově
lunf.	lunfardo
m.	maskulinum, mužský rod
m/f.	maskulinum i femininum
map.	mapuche, araucano
nah.	nahuatl
např.:	například
pl.	množné číslo
řeč.	řečtina
sg.	jednotné číslo
slang.	slangový výraz

spíše pl.	používané spíše v pl.
subst.	podstatné jméno
tr.	tranzitivní sloveso
venk.	venkovský
vulg.	vulgární
zájm.	zájmeno
zejm.	zejména
zvrat.	zvrtné sloveso
, i pl.	i množné číslo
[Š: xxx]	ekvivalent evropské španělštiny
■ Syn:	synonymum
■ Var:	varianta
►	encyklopedické vysvětlení
●	nový pramen
←	původ slova

2.2. La letra O

- obedecer**, x. (1) ~ **con cabeza gacha** (Am): stáhnout ocas, poslechnout bez odmluvy; (JD).
- obelisco**, m., lid. (1) (Mex): ibišek (*Hibiscus rosinensis*); př.: *mi madrina no me regaña porque me vea comiéndome las flores de su obelisco, o sus arrayanes*; ■ Syn: *rosa china* (Arg), *sinesia* (Par); (RR, MM).
- obenque**, m. (1) (Dom: Santo Domingo): kibic; ► zkušenější hráč přihlížející hře, doprovází ji nevyžádanými poznámkami; (AM, JD).
- obenquiar**, tr. (1) tr. (Dom: Santo Domingo): vidět, pozorovat; (AM). • (2) x. (Dom): kibicovat v kartách; (JD).
- obispo**, m. (1) (Mex): mládě ovce mezi jedním a dvěma roky se čtyřmi rohy; (2) **por la muerte de un** ~ (Arg, Kol, Kub, Chil, Mex, Per, Portor): jednou za uherský rok; ■ Syn: *a cada venida de obispo* (Mex), *a la muerte de un obispo* (Per), *cada muerte de obispo* (Arg, Kol, Kub, Chil, Mex, Portor); (3) (Kub): ryba, viz: *chucho*; (AM, MM).
- obituario**, m. (1) (Am): úmrť; (2) (Am): nekrolog v novinách; (MM).
- oblar**, tr. (1) (Arg): zaplatit, splatit dluh v hotovosti; (MM).
- oblea**, f. (1) (Am): kapsle na lék; (2) (Chil): poštovní známka, pečeť; (3) (Ven): léčivá bylina *Phitolacea octandra*; (MM).
- obligado**, f. (1) (Am): zavázání k povinnosti, závazek; (JD).
- obligar**, tr., zvrat. (1) tr/zvrat. (Bol, Chil): připít si/pít alkoholický nápoj z jedné sklenice s jinou osobou; (AM).
- obligo**, m. (1) (Arg: Mendoza, Santiago; Bol, Chil): hospodský zvyk; ► pokud někdo přijme pozvání na skleničku, řekne *¿tomo y obligo?*, což znamená, že přijímá pozvání a zaplatí druhou rundu; (AM, MM).
- obliterar**, tr. (← angl. *to obliterate*) (1) (Am): vymazat, škrtnout; (2) (Am): nechat zmizet; (MM).
- obra**, f. • (2) ~ **muerta** (Chil): řemeslnické práce po dokončení hrubé stavby: montáž oken, pokládka chodníku, malba, atd.; (3) **poner en ~ una cosa** (Chil, Portor): uskutečnit, vykonat; (AM). • (4) (Arg, Par, Urug): rozestavěná stavba; (MM). • (5) (Kub): úskok, lest; arg. fuška, rachota, makanda; (6) ~ **de teja** (Am): cihelna; (JD).
- obradera**, f. (1) (Hond, Nik, Guat, Pan, Kol): **průjem**; (RAE, AM).
- obraje**, m. • (3) (Arg, Bol, Par): dřevařský podnik; ► orientovaný na těžbu dřeva v pralese a jeho následné zpracování včetně prodeje; základním článkem bývá pila situovaná v neobydlených oblastech v blízkosti přístavu nebo železnice a lesů; (4) (Mex): řeznicví; ► k zakoupení jsou především produkty z vepřového masa; ■ Syn: *chanchería*; (MM, BDE). • (5) (Am): důlní podnik; těžba; (6) (Am): kácení stromů, těžba dřeva; př.: *obraje productor de leña* (dřevařský podnik); (JD).
- obrajería**, f. (1) (Bol): sklad, úložiště dřeva; (AM).
- obrajero**, m. • (2) (Arg, Bol): řemeslník; (3) (Arg, Par): dřevorubec nebo dělník dřevovýroby, ale také jejich vedoucí; (4) (Mex): řezník; (AM, MM, JD).
- obrar**, tr. (1) (Arg): zkonstruovat stavbu; (MM).
- obscurana**, f. (1) (Hond): mrak popela chrleného sopkou; (2) (Mex): temnota, tma; (JD).
- obseder**, tr. (1) (Am): vyvolat posedlost; (2) (Am): znepokojovat neustále něco někoho; (MM).

obsequiar, tr. **(1)** (StřAm, Arg, Bol, Kol, Chil, Ven, **Per; Mex aj.**): **darovat, věnovat**; př.: *Juan me obsequió un libro*; (**RR**, AM).

obsequioso, -sa, adj. **(1)** (Mex): pozorný, dává dárky s radostí; (AM). • **(2)** (Mex): zdvořilý, lichotný ve společenském jednání; (MM).

observar, tr. • **(2)** (Am): napomenout, upozornit; př.: *le observó u.c.* (upozornil ho na co, připomenul mu co); **(3)** ~ **buena conducta** (Am): chovat se dobře, tak, jak se sluší; př.: *los muchachos observan buena conducta*; **(4)** ~ **una conducta sospechosa** (Am): chovat se podezřele; (MM, JD).

obsesionar, tr/zvrat. **(1)** (Am): posednout mysl představami či obavami, být jimi posedlý; (MM).

obsesivo, -va, adj. **(1)** (Am): způsobující posedlost; (MM).

obsoleto, -ta, adj. (← angl. *obsolete*) **(1)** (Am): zastaralý, staromódní; (MM).

obstaculizar, tr. **(1)** (Am): klást překážky, házet klacky pod nohy; **(2)** (Am): znesnadnit, překážet, zabraňovat; př.: *la pared caída obstaculiza el tránsito*; (MM).

obstetriz, f. **(1)** (Am): porodní asistentka; (JD).

obstinado, -da, adj., subst. • **(4)** adj. (Am): tvrdohlavý, paličatý; **(5)** adj/subst. (Ven): malicherný, nedůtklivý, háklivý, nedůtklivec, puntičkář; (MM).

obstinador, -ra (obstinante), adj. • **(3)** (Ven): otravný, protivný; k zoufání; (JD).

obstinante, viz: *obstinador, -ra*; (JD).

obstinar, tr. • **(3)** (Ven): otravovat; (JD, DA).

obstruccionar, tr. **(1)** (Am): obtěžovat, znesnadňovat, překážet; (MM).

oca, f. (← kič) • **(2)** (**Per, Bol, Ekv, szArg**, Chil): **hlízy této plodiny**; konzumuje se za syrova, plněná nebo vařená; ■ **Syn: arracacha**; (**DA, NET**, MM). • **(3)** (Chil, Ekv, Per): jednoletá bylina; ► pro pěstování, které je obdobné jako u brambor, je vhodné chladnější klima; má žluté květy s červenými pruhy; kořenem je škrobovitá válcovitá hlíza, ta je požitelná a chutná podobně jako kaštan; existuje více druhů, např.: šťavel hliznatý (*Oxalis tuberosa*, *Mol*); (MM).

ocamba, f. **(1)** (Kub): mutr, mutra, stará; (JD).

ocambo, m. **(1)** (Kub): fotr, starej; (JD).

ocasión, f. **(1)** (Am): zlevněné zboží, velmi nízká cena; výhodná koupě; př.: *en la tienda de Fulano tienen ocasiones*; *en su tienda tienen ocasiones* (v jeho krámě se levně nakoupí); **(2)** **de** ~ (Am): z druhé ruky, opotřebovaný; př.: *esta máquina la compré de ocasión*; (MM, JD).

occopa (ocopa), f. **(1)** (Per: Arequipa): regionální pokrm *criollo*; ► připravený z papriky, oříšků, cibule, česneku, krevet, vajec, aj.; (AM).

ocelotear, tr. **(1)** (Mex): lovit oceloty; (JD).

ocío, citosl. (← *¡ox!*) **(1)** (Kost, Chil): kša!; ► výraz pro zahánění domácího ptactva; (AM).

ociosear, intr. **(1)** (Arg, Bol, Chil, Ekv): zahálet, lenošit, nic nedělat; (AM, MM).

ociosón, -ona, adj. **(1)** (Ekv): nevyužitý, líný, nečinný; (AM).

ocloya, m. **(1)** (Arg): příslušník indiánského kmene; ► jejichž kultura byla založená na zemědělství; podmanili si je Humahuakové (*humahuacas*), kteří žili na západ od nich; (MM).

ocomistle, m. (← nah. *ocotl*, „borovice“ + *miztli*, „puma“) **(1)** (Mex): divoká veverka; ► žijící v borových lesích; (MM).

oconal, m. **(1)** (střPer): bahniště; (AM).

oconene, m. (← nah.) **(1)** arch. (Mex): šplhavý pták; ► z čeledi datlovitých; má černé peří s bílými flíčky na křídlech a krku, (MM).

ocopa, viz: *occopa*; (AM).

ocopino, m. (← *ocote* + *pino*) **(1)** (Mex): druh borovice příznačný pro mexickou náhorní plošinu, viz: *ocote*; (MM).

ocori, m. **(1)** lid. (Chil): chameleon; (JD).

ocosial, m. **(1)** (Per): mokřina, mokřadí; (JD).

ocote¹, m. (← nah. *ocotl*, „pochodeň“) • **(8)** **apagársele el ~ a uno** (Guat, Salv, Mex): ztratit iluze; **(9)** **echar ~²** (Mex): vnášet rozepře, rozeštvát; **(10)** **meter ~** (Mex): způsobit problémy; (AM, MM, JD).

ocote², m. (← kič. *occoti/ocoti*) • **(2)** (Arg): **tlusté střevo zvířat (dobytka)**; ► **prodává se v obchodech se zvířecími vnitřnostmi (*casquería*)**; je to nepostradatelná ingredience k přípravě pokrmu *locro*, typický pro severozápadní část Argentiny; střevo je nakrájené na plátky, následně pečené na grilu; (RAE, AM, MM).

ocotear¹, x. • **(2)** (Mex): štvát, honit, dohánět; (JD).

ocotero, -ra, adj., subst. • **(7)** adj. (Mex): podpichující, provokativní, způsobující neshody; (AM). • **(8)** (sevArg): označení některých dravých ptáků, kteří požírají tlustá střeva mrtvého dobytka; (MM). • **(9)** m. (Mex): štváč; (JD).

ocotillo, m. (← *ocote*) • **(2)** (Mex, US): malá borovice; **(3)** (Mex, US): název mnoha trnitých keřů; ► jejich dřevo obsahuje stopy pryskyřice; vyskytují se ve vyprahlých oblastech na jihu USA a severu Mexika; (MM).

ocotito, m. (← *ocote*) **(1)** m. (Mex): **osoba, jež vyvolává rozbroje**, provokatér, viz: *ocotero*; (RAE, MM). • **(2)** **hay veces que un ~ provoca un quemazón** (Mex): pořekadlo; ► někdy stačí jen plamínek pro rozpoutání ohně neboli přeneseně o osobě, která svým provokativním jednáním může způsobit vážné následky; (AM). • **(3)** m. (Mex): neshoda, rozpor; (MM).

ocotoste, m. (← nah.) **(1)** (Mex): druh kočkovité šelmy žijící v mexických borovicových lesích; (MM).

ocozol, m. (← nah. *ocotl*, „pochodeň“ + *zotl*, „špína“) **(1)** (Mex aj.): **druh severoamerického stromu čeledi vilínovité *Hamamelidaceae***; ► **vysoký 15 m; má silný holý kmen, velkou hustou korunu, střídavé řapíkovité listy rozdělené do pěti ozubených laloků, nazelenalé jednopohlavní bezkorunné květy a tobolkovitý plod; kmen a větve vylučují pryskyřici *occozol***; roste na území od USA až po Střední Ameriku; ■ Syn: *liquidambar*; (RAE, MM). • **(2)** (Mex): pryskyřice tohoto stromu, využívá se k výrobě balzámů; (MM).

ocozote, m. (← nah. *ocotl*, „pochodeň“ + *zotl*, „špína“) **(1)** (StřAm, Mex): **pryskyřice z borovice *ocote***; ► má hustou konzistenci; získává se z kmene stromu; své využití má v lékařství, pro léčbu dermatomykózy u zvířat; (MS, MM).

ocuje, m. **(1)** (Kub): **strom *Calophyllum brasiliense***; ► **z čeledi *Clusiaceae*, asi 30 metrů vysoký; má načernalý a vrásčitý kmen, lesklé hladké tvrdé oválné listy, bílé vonné květy, kulaté masité plody; produkuje pryskyřici známou jako tzv. „Mariin balzám“**; ■ Syn: *calambuco*; (RAE, MM).

oculista, m. **(1)** (Am): šmajchlíř; (JD).

oculto, m. **(1)** (sevArg): místní název pro hlodavce z rodu *tucotuko*; ■ Syn: *tucutucu* (*tucotuco*); (MM).

ocupado, adj. **(1)** **dar/ estar** ~ (Mex, LaPlat): obsazený (telefon); př.: *volvió a marcar el número, que otra vez sonó ocupado*; (BDE).

ocupar, tr. • **(2)** (Kol): pomlouvat koho; (JD).

ocurrido, -da, adj. **(1)** (Ekv, Per): veselý, legrační, nápaditý, důvtipný; (AM, JD).

ocurrir, zvrat. **(1)** x. (Ven): dostat se kam; **(2)** zvrat. (Am): obrátit se na koho; (JD).

odiar, x. **(1)** (Chil): otravovat, obtěžovat; (JD).

odiosear, tr. **(1)** (Chil, Per): obtěžovat, nudit; (AM).

odiosidad, f. **(1)** (Arg, Chil, Per, Dom: Santo Domingo; StřAm): obtěžování, otrava, znechucení; (AM, MM).

odioso, -sa, subst., adj. **(1)** adj. (Arg, Chil, Per): otravný; (AM). • **(2)** adj/subst. (Arg, Chil, Per): rádoby vtipný, vtipálek; (MM). • **(3)** m. (Am): otrava, protiva; (JD).

OEA (Organización de los Estados Americanos), f. **(1)** (Am → Š): Organizace amerických států; př.: *en la República de Santa Lucía se efectuará la próxima asamblea ordinaria de la Organización de los Estados Americanos (OEA)...*; (BDE).

ofertada, f. **(1)** (Am): nabídka, návrh; (JD).

off-side (orsai), adj/subst. **(1)** adj/subst. m. (Am): **při některých sportech, používá se pro pozici, ve které se nachází hráč, když mu nebrání na metě aspoň dva obránci**; (MS, MM).

oficial, m. **(1)** pl. (Kub): soudci; **(2)** ~ **de pluma**, sg. (Am): škrabák, inkoust (písař); (JD).

oficialada, f. **(1)** despekt. (Arg, Mex, Par): důstojnictvo; lampasáci; (MM, JD).

oficialato, m. **(1)** (Dom): kancelář, úřad; (JD).

oficialismo, m. • **(3)** (Arg): vláda politické strany, která je u moci; **(4)** (Arg): vláda; (MM).

oficialista, adj., subst. • **(2)** m. (Am): byrokrat, úředník; (JD). • **(3)** adj/subst. m/f. (Mex aj.): vládní (vztahující se k vládě), stoupenec vlády; př.: *militantes descontentos con la inoperatividad y secretarismo de la dirección oficialista*; (BDE).

oficina, f. • **(2)** (Am): závod, podnik; př.: *oficina salitrera* (závod těžící ledek); (JD).

oficinista, m. **(1)** (Am): úředník; **(2)** (Am): nižší úředník, poskok; (MM).

oficio, m. **(1)** (**papel**) **tamaño oficio** (Mex aj.): formát papíru (větší než A4); (BDE).

oflador, m. **(1)** (sevArg): váleček na těsto; (MM).

oflar, tr. **(1)** (sevArg): válet, rozválet těsto; (MM).

ofrecer, tr. • **(2)** ~ **cancha a las ambiciones** (Am): dát volné pole ctižádosti, nebránit ctižádosti; (JD).

ofrezco, m. **(1)** (Per): populární církevní slavnost, při níž se církvi věnují dary; (AM).

ófrico, -ca, adj. **(1)** (Bol, Arg): temný, **tmavý, ponurý**; (RAE, JD).

ofusque, m. **(1)** (Kol): oslepení, oslnění; (AM).

ochar, intr., tr. **(1)** intr. (Arg): štěkat; **(2)** tr. (Chil): připravit léčku, nastražit past; **(3)** (Chil, Arg): provokovat, popudit; **(4)** (Chil): sledovat; ■ Syn: *ochear*; (AM, MM).

ochas, f., pl. **(1)** **juego de** ~ (Kol): hra s kuličkami; (AM, MM).

ochava, f. **(1)** (Am): zkosení rohu budovy, domu; (MM).

ochavado, -da, adj. **(1)** (Am): zkosený; (JD).

ochavar, tr. **(1)** (Arg, Bol, Chil, Guat): zkosit úhel tělesa, roh budovy; (AM).

ochear, tr. **(1)** (sevArg), viz: *ochar*; (MM).

ochi, citosl. **(1)** (Kol): běž!, jedeš!, vša!; ► pokřik na zahánání vepřů; (AM, JD).

ochido, m. **(1)** (Arg: Salta): štěkání, štěkot; (AM).

ocho, m. • (2) (Kub): osmička; ► kubánská taneční figura, při níž se opisuje číslo osm; (3) **apostar ~ a pucho** (Chil): přisadit; (4) **tener el ~** (Kol: Riohacha): být obratný, šikovný; (AM).

oído, m. • (2) ~ **de la aguja** (Ekv): oko jehly; přeneseně ucho jehly; ► pojem z Nového zákona; jedná se o to, že v době po zavření hlavní brány do měst obehnaných hradbami obchodníci využívali pro vstup do takovýchto měst brány boční, menší a náklad včetně velbloudů využívaných k přepravě nákladu doslova protahovali tímto malým otvorem dovnitř; (AM). • (3) **de ~** (Kub): z doslechu, podle slyšení znát; (JD).

oír, intr., tr. (1) ~ **de**, intr. (Am): doslechnout se o, slyšet o; př.: *he oído de Juan; déjeme oír de Vd.* (dejte o sobě slyšet, ozvěte se zase); (MM, JD). • (2) tr. (Chil aj.): poslouchat; př.: *no le oigas a tu madre; va a exagerarlo todo*; (BDE).

ojada, f. (1) (Kol): světlík, střešní okno; (AM). • (2) (Kol): čtvercový otvor ve zdi; ► vkládá se do něj vodorovná tyč lešení, slouží k jeho ukotvení; (MM).

ojalá, spoj/adv. (1) (Arg, Bol, Chil, Kol): ačkoliv, i kdyby, i přesto; př.: *ojalá le recuerde (= despierte), nunca se ha de levantar; no haré tal cosa, ojalá me maten, ojalá truene y llueva, iré a verla*, (AM, MM).

ojalatero, m. (1) (Am): klempíř; (MM). • (2) (Kub): vzdychal; nevěřící Tomáš; (JD).

ojalear, tr. (1) (Mex): obšívát knoflíkové dírky; (MM).

ojanco, m. (← *ojo*) (1) (Antil): ryba chňapal fialovolemy (*Mesoprion ojanco*); ► má podlouhlé narůžovělé tělo, dosahující až padesát centimetrů, jemuž dominuje hlava s velkýma očima. Vyskytuje se v Karibském moři; (MM).

ojeo, m. • (2) **al ~¹** (Arg): mrknutím oka; (3) **al ~²** (Arg): odhadnout od oka, přibližně; (4) (Mex): čekaná, v lovecké (myslivecké) terminologii; (MM).

ojera, f. (1) (Portor), viz: *visera*; (AM). • (2) (Portor): štítek čepice; (JD).

ojeroso, -sa, adj. (1) (Mex): ohmataný; (JD).

ojete, m. (1) (Mex): **hlupák**; př.: *no sean ojetes*; (RAE, BDE). • (4) vulg. (Am): řiť; (MM).

ojetera, f. (1) vulg. (Mex): štetka, nevěstka; (JD).

ojetero, m. (1) vulg. (Mex): homouš, buzerant; ► zženštilý muž; (MM).

ojigallo, m. (1) (Per) víno s kořalkou; (JD).

ojigato, -ta, adj. (1) vulg. (Kol): modrooký; (MM).

ojicho, m. (1) (Per): střevní infekce; ► způsobená hlísticovitým parazitem *ancylostoma*; (AM).

ojite, m. (← nah. *oxitl*) • (2) (Mex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); ► vysoký a mohutný strom rozšířený ve Střední Americe a Mexiku; listy jsou využívány jako druh pícniny; jeho jedlý plod obsahující škrob je chuťově podobný kaštanu; roste na březích řek a potoků; ■ Syn: *ojoche*; (MM, NET).

ojito, m. • (5) **comprar de ~** (Arg): chodit po obchodech, prohlížet si výlohy, bez jakéhokoli nákupu; (MM). • (6) **echar un ~ a u.c.** (Mex) dát bacha na co; (JD).

ojo, m. (1) ~ **de pescado¹**, **hovor.** (Kub, Dom: Santo Domingo): **mozol**; (RAE, AM). • (24) ~ **de pescado²** (Haití): druh kamínků vyskytujících se v písku; (25) ~ **de pollo²** (Per): smíchaný alkohol; (26) ~ **ñecle** (Chil): krví podlité oko; (27) **coger a uno de ~ de gallo** (Hond): mít na někoho spadeno; (28) **hacer el ~ pache** (Guat): mrkat, pošilhávat; (29) **hacer ~** (Mex): být jedno, nezajímat, nedělat si starosti s čím; př.: *ojo me hace frío con este abrigo que llevo; ojo me hacen los desprecios de esa mujer*; (30) **encontrarse uno con los**

~s **claros** (Kol): jednou ztracená věc či osoba se nenajde, i přes usilovné hledání; **(31) taparle a uno un ~** (Ekv, Portor, Arg): udělat monokl; **(32) tomar a uno entre ~s** (Arg, Guat): nesnášet, nemít někoho rád; ■ Var: *llevar/tener a uno entre ojos* (Guat); **(33) ~ me hace la tristeza en medio de dos fandangos** (Mex): trápení mi nezabrání být šťastný; **(34)** (Am): součást názvu různých rostlin; př.: *ojo de venado, ojo de ratón, ojo de Venus*, atd.; **(35) ~ de agua** (Am): pramen; př.: ... *quiso apropiarse del ojo de agua de San Vicente* ...; **(36) ponerle a uno un ~ en compota** (Arg): udělat monokl; **(37) ¡~ al Cristo!** (Arg): dát si pozor, být opatrný; (AM, MM, BDE). • **(38) ~ de gallo**² [Š: *ojo de pollo*] (Am): kuří oko; **(39)** (Am): holoubě (mozol); **(40)** (Am) uřknutí, uhranutí; **(41) a ~, al ~**¹ (Am): od oka; **(42) a ~, al ~**² (Am): souhrnně, en bloc; **(43) ~ de buey**², lid. (Kub): peso, dolar; **(44) -os de capulín** (Mex): oči jako trnky; **(45) -os de carnero degollado** (Kub): beránčí, andělské oči; **(46) ¡~ al charqui!** (Am): bacha!; **(47) dar ~** (Am): rozhlížet se, dávat si pozor, mít se na pozoru; **(48) echar un ~ a u.c.**¹ (Kub): mrknout po čem; **(49) echar un ~ a u.c.**² (Mex): dát bacha na co; **(50) estar ~ de garza con u.p.** (Ven): dát si bacha na koho; **(51) estar ~ pelado con u.p.** (Ven): dát si bacha na koho; **(52) ¡~ de grillo!** (Ven): bacha!; **(53) hacer ~ a u.p.** (Am): uřknout, uhranout koho; **(54) hacer mal de ~** (Kub): uhranout; **(55) hacer el ~ gacho** (Guat): zamrkat, mrknout okem; **(56) ¡qué ~ ni qué ~ de hacha!** (Mex): jakýpak...!; **(57) llevar entre -os a u.p.** (Am): mít koho plné zuby; **(58) ¡el ~ de la mona!** (Ven): jdi se vycpat!; **(59) ¡~ pelado!** (Am): bacha!; **(60) -os como penachos** (Mex): oči jako na štopkách; **(61) tener los -os pelados** (Ven): mít oči všude, mít otevřené oči; **(62) tener los -os de vaca cagona** (Kub): valit oči jako tele na nová vrata; **(63) ~ en tinta**² (Chil): krví podlité oko; **(64) volverse ~ de hormiga** (Mex): vypařit se, zmizet; (JD).

ojoché, m. • **(4)** (StřAm): vysoký a mohutný strom, viz: *ojite*; (MM).

ojón, -ona, adj., subst. **(1)** adj. (Kol, Ekv, Per, Portor, Dom: Santo Domingo): okatý, mající velké oči; (AM) • **(2)** (Kub): druh ptáka; **(3)** (Portor): druh ryby; (MM). • **(4)** m/f. (Am): okatec; (JD).

ojota, f. (← kič. *usuta/uxuta*) **(1)** pl. (JižAm): sandále vyrobené z kůže nebo přírodních vláken, které nosili indiáni z Peru, Bolívie a Chile a které dnes nosí vesničané z některých oblastí Jižní Ameriky; podrážka je z tlusté vrstvy kůže, jež se upevní na kotníku řemínky; ■ Syn: *usuta, llanque, quimba*; (RAE, MM). • **(3)** sg. (Arg, Bol, Chil): kůže z lamy krotké (*Auchenia llama*), využívá se při výrobě bot a jiných kožených výrobků; (MS, AM).

ojotar, zvrat. **(1)** (Kub): objevit se na ovoci flíčky nebo otlaky, flekatit či hnědnout poničené ovoce; (AM).

ojotes, m., pl. **(1)** (StřAm, Kol): vypoulené, velké oči; (AM).

ojoto, -ta, adj. **(1)** (Kub): částečně poničené, potlučené hlízy nebo ovoce, s flíčky nebo otlaky; (AM).

ojudo, -da, adj. • **(2) hovor.** (Salv, Hond, Guat, Dom: Santo Domingo): okatý; ► o osobě mající velké a vystupující oči; (RAE, AM). • **(3)** (Chil): děrovaný, plný děr (chléb, sýr, brambory); př.: *queso ojudo*; (AM, JD).

O.K. [oké] (**oká**), adv/subst. m. (← angl.) **(1)** (Am): dobře, fajn, souhlas, výborně; ■ Var: *okej*; (MM, JD).

okra, f. (← záp. afr.) **(1)** (Am): proskurník jedlý, ibišek jedlý nebo také okra (*Hibiscus esculentus*); ► vysoká jednoletka, jejíž zelený plod má hojné uplatnění v kuchyni,

přidává se do polévek, podává se dušený nebo také nakládaný; ■ Syn: *quimbombó*, *quingombó*; (MS, MM).

ola, citosl., sust. f. • (2) **hacer ~ una cosa** (Dom: Santo Domingo): oplývat, mít něčeho nadbytek; (3) citosl. (Ekv): jasně!, samozřejmě!; ► vyjádření souhlasu; (AM).

OLADE (Organización Latinoamerica de Energía), f. (1) (Am): Energetická organizace pro Latinskou Ameriku; př.: *expertos de la OLADE* ...; (BDE).

olán, m. (1) (Mex): volánek na šatech; (JD).

oleada, f. • (2) (Mex): chvilkové štěstí ve hře; (MM).

óleo, m. (1) **hacer ~s (hacer ~)** (StřAm): **rozhazovat do davu předměty určené k rozebrání**, např. mince nebo jiné cenné věci; (RR, AM). • (2) (Kol): křest, křtiny; (JD).

oler, x. (1) ~ **a chivo** (Arg, Urg): smrdět čertem; (2) **ni huele ni hiede** (Am): není ryba ani rak; (3) ~ **el tramojo** (Ven): mít náhnáno, plné kalhoty; (JD).

oletear, tr. (1) (Per): zjišťovat informace ze života ostatních; (AM).

oletón, -ona, adj., subst. (1) adj. (Per): pátravý, slídivý; (AM). • (2) m. (Per): čmuchal, slídl; (JD).

olfa, m/f. (← *olfateador*) (1) (Arg, Par, Urug): šplhoun, patolízal; (MM).

olfateada, f. (1) (Am): čichání, čenichání; (2) (Am): slídění; (JD).

olfateador, m. (1) (Am): prozíravý člověk; (2) (Arg, Par, Urg), viz: *olfa*; (MM).

olfatear, tr. (1) (Am): podezřívát, předvídat; (2) (Arg, Par, Urug): získat přízeň nadřízeného, authority, podlézat; (MM).

olida, f. (1) (Am): čmuchání, očmuchávání; (JD).

olisco, -ca, adj. (1) (Arg, Chil, Mex): páchnoucí, smrdutý, kazící se (např. maso, aj.); (AM, MM, JD).

oliscón, -ona, adj. (1) (Per): zapáchající, smradlavý; (AM).

oliscoso, -sa, adj. (1) (Kub, Ekv): zapáchající; (AM).

olla, f. • (7) ~ **de mono** (Kol): plod juvie ztepilé *Bertholetia excelsa*; (AM) • (8) (StřAm, Kol, Ven): strom hrnečník srdcolistý (*Lecythis ollaria*) a jeho plod; (MM). • (9) (Kub): bašta (jídlo); (JD).

olleta, subst., adj. • (3) f. (Kol, Per): nádoba pro přípravu čokolády; (4) (Kol): přenosný vaříč; (5) (Kol): jáma v korytu řeky; (6) adj. (Kol): blbý, přihlouplý; př.: *está muy olleta* (je padlý na hlavu); (7) f. (Kol): hrnek na čokoládu; (AM, JD).

olluco (ulluco), m. (← kič. *ullucu*) (1) (Per, Ekv): druh brambor; ► pěstované v oblasti od Venezuely po Peru; (MM).

olmeca, m. (← nah. *hule*, „obyvatel kaučukové země“) (1) (Am): indián z kmene, který obýval region Pánuco; ► následně v letech 1100 až 600 př. n. l., odchází směrem na jih a do středního Mexika, na území ohraničené přibližně nynějšími státy Tabasco až Yucatán a Guerrero až Chiapas; prakticky na všech místech, kde se usadili, zanechala jejich kultura význačné stopy, obzvláště pak z období mezi 1600 a 100 př. n. l., to dokazují obdivuhodné archeologické nálezy v podobě keramiky a vytesaných artefaktů; mezi nejvýznamnější střediska patří La Venta v Tabascu, jehož vliv dosahoval až do sousedních států (Guatemaly a Salvadoru); archeologové se domnívají, že v olmécké kultuře mají původ i další významné mexické civilizace: Mayové, Zapotékové, Totonakové nebo Aztékové; Olmékové seznámili lidstvo s hieroglyfou, kalendářem a čísly; kultura definitivně vymizela někdy kolem roku 1000 n. l.; (MM).

olocotón, m. (1) (Nik): rostlina nebo plod papáje melounové (*Carica papaya*); (MM).

olomina, f. • (2) (StřAm): malá ryбка *Pocilia vivipara*; ► vyskytující se hojně v řekách a potocích; (MM).

olor, m. (1) spíše pl. (Chil, Mex, Guat): koření; (2) **estar una cosa de ~**, sg. (Dom: Santo Domingo): být na vrcholu zábavy, v nejlepším momentu (slavnostní akt či oslava); (3) ~ **a chivo macho/viejo** (Kub): kozlina; (4) **estar de ~ y flor** (Dom): mít se jako prase v žitě; (5) **tiene ~ a queso** (Chil): smrdějí mu nohy; (AM, JD).

olorosear, x. (1) (Am): navonět; (JD).

oloroso, f. (1) (Mex): čmuchák, frňák (nos); (JD).

olote, m. (← nah. *olotl*, „jádro suchých plodů“) (1) (StřAm, Mex): kukuřičný klas zbavený zrn; ■ Syn: *tusa*; (RAE, AM). • (8) **mientras menos burros, más ~s**² (Mex): pořekadlo; ► čím méně lidí, tím více získají ve svůj prospěch; (9) **cualquier ~** (Mex): kdokoli, bezvýznamná osoba; (AM, MM).

olotón, -ona, adj., subst. • (3) adj. (Mex: Guanajato): neforemný; (AM). • (4) (Mex): břichatý; (5) m/f. (Mex): břicháč, břichatec; (JD).

olrait (**olray**), adv/adj. (1) (Am): prima, fajn, olrajt; (JD).

olrait(e), adv/adj. (← angl. *all right*) (1) (Am): dobře, dobrý, fajn, v pořádku; (MM).

olvidado, -da, adj. (1) (Arg, Kol, Par): zapomnětlivý, sklerotický; (MM).

olvidar, tr., zvrat. (1) tr. (Am): vynechat, přehlédnout; (MM). • (2) zvrat. (Am): zapomenout co, na co; př.: *me he olvidado de hacerlo/se me ha olvidado hacerlo* (zapoměl jsem to udělat); *me olvidaba hasta de mi nombre* (už jsem ani nevěděl, jak se jmenuju); (3) (Chil): zhebnout; (JD).

omaguaca, m. (1) (Arg), viz: *humahuaca*; (MM).

ombligar, tr. • (2) (Kol): podvázat pupeční šňůru; (3) **ombligado con cola de mico** (Kol): být jako z divokých vajec; ► neklidné děti; (AM).

ombligón, m. (1) **el que nace pa ~, aunque lo fajen cien veces** (Kol): nelze změnit náš přirozený charakter, co je nám dán do vínku; jaký se kdo narodil, takový je, viz: *barrigón*; (2) (Kol): pupkáč, břichatec; (AM, MM, JD).

ombliguero, m. (1) (Kub): ohrada na pastvinách; ► dočasného charakteru, po určité době se přemění, aby se obnovil porost; (AM, MM).

ombú, m. (← tupí) • (2) (Arg aj.): strom *Phytolacca dioica* z čeledi ličidlovitých; př.: *a la sombra de un ombú ...*; (BDE).

omelette [omelét], m. (← fr.) (1) (Arg, Mex): vaječná omeleta; př.: *omelette de jamón, omelette de queso*; (BDE).

ómnibus, m. (1) (Am): autobus; př.: *ómnibus intermunicipal/interprovincial* (meziměstský autobus); *ómnibus local* (městský autobus); (JD).

omnímodo, -da, adj. (1) (Mex): všestranný; (JD).

onas, m., pl. (1) (Arg, Chil): domorodí indiáni z Isla Grande de Tierra del Fuego; ► z hlediska rasového a lingvistického zařazení je tu podobnost s Patagonci; v polovině dvacátého století byli na okraji vyhubení; (MM).

once(s), f. (pl.) (1) (Ven, Chil, Kol): občerstvení, svačina; ► jídlo konzumované odpoledne mezi druhou a třetí hodinou; př.: *hacer/tomar las once(s)* (svačit); *a la hora de once* (v hodinu svačiny); *servir las once* (podávat svačinu); (MM, JD, BDE).

onceadero, m. (1) (Kol): jídelna, bufet, snack-bar; (JD).

oncear, tr. **(1)** (Ven, Kol): jíst svačinu, svačit; ► občerstvení mezi druhou a třetí hodinou odpolední; (AM, JD).

oncita, f. (← *onza*) • **(2)** lid. (Mex): lasice kolčava; (MM).

onda, f. • **(12)** (Mex): sedátko z lan z vláken agáve; ► využívané horníky pro sestup do dolů; (AM). • **(13) estar en la ~** (Kub): být informován, vědět o čem; rozumět čemu; **(14) estar en la última ~** (Kub): vědět o všem; **(15) está fuera de la ~** (Kub): neví o ničem; neví, oč jde; **(16) poner en ~** (Kub): informovat; **(17) ponerse en ~** (Kub): informovat se; modernizovat se; **(18) ponerse en otra ~** (Kub): začít z jiného konce; **(19) ella tiene ~** (Kub): je to fešanda; **(20) tiene ~ de u.c.** (Kub): vypadá jako co; **(21) ella tiene ~ para ello** (Kub): je to na ni jako ušité; **(22) el vestido no tiene ~** (Kub): jsou to ohavné šaty; (JD). • **(23) buena (mala) ~²**, lid. (Mex aj.): bezva, sympaták, příjemný (nesympatický, protivný); př.: *son buena honda ustedes*; (BDE).

ondú, m. **(1)** (Per): tanec; ► rozšířený v Peru kolem roku 1865; (AM).

onotar, tr. **(1)** (Kol, Ven): barvit; ► *barvou z oreláníku (onoto)*; ■ Syn: *embijar*; (MS, AM).

onoto, m. (← *arw/karib*) • **(3)** (Kol, Ven): pojmenování pro semena oreláníku barvířského *Bixa orellana*, anebo název pro barvicí pastu z nich vyrobených; (MM).

onza, f. • **(2)** arch. (Am): americký tygr, jaguár, viz: *yaguar*; **(3)** (Mex): jedno z alternativních jmen ocelota stromového (*Felis tigrina*), viz: *mijilote*; **(4)** (Mex): lasice kolčava, viz: *oncita*; (MM).

opa, adj., subst., citosl. (← *kič. upa*, „hloupý, hlupák“) **(1) adj/subst., hanl., hovor.** (Arg, Bol, Par, Urug, Per): *hloupý; hlupák, idiot*; **(2) citosl.** (Arg, Ekv, Guat, Hond, Chil, Kol, Ven): *ahoj, čau*; ► *používá se v mluvě mladých lidí jako pozdrav*; (RAE, AM). • **(9)** citosl. (StřAm): *hopla!*; ► pobídka pro zvednutí, zdvihnutí dětí, viz: *upa*; (AM). • **(10)** (Arg): *hej*; ► zvolání na osobu, která obtěžuje; (MM).

opacar(se), zvrat. • **(3)** (Arg, Guat, Kol, Mex): zmatnit, zajít (lesk), ztratit (zář) u kovů, nábytku, apod.; (AM, MM).

opacle, m. (← *nah. octli*, „pulque“ + *patli*, „medicína“) **(1)** (Mex): bylina; ► přidává se k *pulque* pro snadnější fermentaci; (AM).

opado, -da, adj. **(1)** (Bol, Ven): pobledlý, opuchlý (s kruhy pod očima); (AM).

opaparado, -da, adj. (← *kič. upa*, „idiot“) **(1)** (Bol): ztřeštěný, zmatený; (AM).

oparón, -ona, adj. • **(2)** (Arg: Salta): veliký pitomec, idiotský; (AM).

opcional, adj. (← *angl. optional*) **(1)** (Am): volitelný, dobrovolný; (MM).

open door, adj., subst. (← *angl. „otevřené dveře“*) **(1) adj. (Am): politika dodržující rovnost práv**; **(2) m. (Arg): blázinec, sanatorium pro duševně choré**; (MS, MM).

ópera, f. **(1) ¿cuál es la ~?** (Kub): o co kráčí?; (JD).

operación, f. (← *angl. operation*) **(1)** (Am): těžba; **(2)** (Am): spravování, řízení podniku; (MM) • **(3)** (Kub, Mex): kadění; (JD).

operador, -ra, m., f. (← *angl. operator*) **(1) m/f. (Am): obsluha přístroje**; př.: *operador del telégrafo* (telegrafista); (MM). • **(2) f. (Kub): podnik**; př.: *operadora de flete* (dopravní podnik); (JD).

operar, tr. (← *angl. to operate*) • **(2) tr. (Am): řídit, vést podnik**; **(3) (Am): těžit**; (MM). • **(4)** (Am): provozovat; př.: *operar una ruta* (provozovat dopravu na trati); **(5) x. (Kub, Mex): jít na velkou stranu**; **(6) ~ de emergencia** (Mex): provést naléhavou operaci; (JD).

operativo, -va, adj., subst. **(1)** adj. (Mex): pracovní; př.: *reunión operativa* (pracovní schůze); (JD). • **(2)** m. (Ven aj.): zásah, akce (zejm. policejní, vojenská); př.: ... *esta dinámica unidad inició con acentuado fuelle el intenso Operativo de Seguridad Urbana-94* ...; (BDE).

operista, m/f. **(1)** (Am): operní skladatel/-lka; (JD).

opilar, zvrát. • **(4)** (Arg: Salta): přepít se vodou, viz: *upilarse*; (AM, MM).

opio, m. • **(2)** **dar el ~ a u.p.** (Mex): napálit koho; (JD).

opón, -ona, adj. • **(2)** despekt. (Arg: Salta): hloupý, prostý; (AM).

optimista, adj. (← angl. *optimist*) **(1)** (Am): optimistická, pozitivní (osoba); (MM).

oqué, adv/adj. **(1)** (StřAm), viz: *okey*; (MS, MM).

oqui, adj/subst. **(1)** (sevArg): vlna nebo také peří ptáků popelavě šedé barvy, popelavý; (MM).

oquis, adv/adj. **(1)** **de ~** (Mex): nadarmo, zbytečný, zadarmo; (AM, MM).

ora, adv., citosl. • **(2)** adv. (Mex): teďka; **(3)** citosl. (Ven): hele; (JD, DA).

oral, m. **(1)** (Kol): zlatý důl, ložisko zlata; **(2)** (Kol): množství zlata; (AM).

órale, citosl., hovor. [Š: ¡venga!] **(1)** (Mex): jen do toho; nestyd' se; ► pobídnutí někoho k něčemu; př.: *el que quiera chambear, que se quede y el que no, pos que ahueque el ala, ¡órale, rápido!*; (RAE, BDE).

orático, -ca, adj. (← *orate*) **(1)** (StřAm): bláznivý, svárlivý, šílený, nestálý; (RAE, AM, MM).

órbita, f. **(1)** (Mex): okruh; **(2)** **estar en ~** (Kub): dovědět se tajemství; **(3)** **poner en (la) ~** (Kub): poučit koho; **(4)** **ponerse en ~¹** (Kub): vědět o všem, být informován; **(5)** **ponerse en ~²** (Kub): obléct se podle poslední módy; **(6)** **ponerse en ~³** (Kub): dát si pozor; př.: *ponte en órbita* (dej si bacha); (JD).

orcomolle, m. (← kič. *orco*, „kopec, hora“ + *molle*) **(1)** (sevArg, střArg): obrovský strom *Blepharocalix giganteus*, Lillo; ► má tvrdé dřevo tmavé kašnové barvy s žilkami, listy jsou cítit po terpentýnové pryskyřici; roste v údolích a ve vlhkých úbočích v oblasti *Aconquija*, viz: *molle*; (MM).

orden¹, m., f. • **(4)** **estar de ~**, m. (Guat): sedět v base, v chládku; **(5)** **~ de captura** [Š: *orden de arresto*], f. (Arg): zatykač; **(6)** **estar a la ~ del día** (Am): být v módě; (JD). • **(7)** **¡A la ~!**, lid. (US, Mex, Nik, Kost, Pan, Kub, Dom, Portor, Ven, Ekv): ano, pane!, jak si přejete; (BDE, DA).

orden², f. (← angl. *order*) **(1)** (Am): objednávka v obchodním styku; (MM).

ordenado, -da, adj. **(1)** (Chil): puntičkářský; (JD).

ordenar, tr/intr. (← angl.) **(1)** [Š: *pedir*] (Kost, Kol, Arg, Kub, zejm. Mex): objednat si v restauraci nebo baru; př.: *ordenan un café negro y conversan*; *yo le llamo después para ordenar [cliente al camarero]*; (RR, BDE).

ordenata, f. **(1)** (Chil): rozdělení majetku provedené soudcem nebo arbitrem (v právní terminologii); (AM).

ordeña (ordeñada, ordeñadera), f. **(1)** (StřAm, Mex): dojení; př.: ... *el dinero de la ordeña de sus vacas* ...; (RAE, BDE).

ordeñada, f. **(1)** (Am): dojení; **(2)** **hacer la ~** (Am): dojit, viz: *ordeña*; (JD).

ordeñadera, f. **(1)** (Mex): dojení; **(2)** **hacer la ~** (Mex): dojit, viz: *ordeña*; (JD).

ordeñadero, m. **(1)** (Kol, Per, Portor): místo, kde se dojí; (AM).

ordeñe, m. **(1)** (Portor, Urug): dojení; př.: *ordeñe a mano* (ruční dojení); *ordeñe mecánico* (strojní dojení); (RR, JD).

ordeño, m. (1) (Mex): chlív, dvůr (kde se dojí); (JD).

ordeño, m. (1) **de** ~ (Per, Portor): dojné/á (kráva nebo jiné zvíře); (AM).

ordinarez, f. (1) [Š: *ordinariez*] (Arg, Ekv): hrubost, nevychovanost, obyčejnost; (AM, JD).

oreja, m., f. • (10) **a cuenta de** ~, f. (Ven): kvůli pěkné tváři; (11) **comer** ~¹ (Ven): znervóznět; (12) **comer** ~² (Ven): dostat se do pasti, nachytat se; (13) **estar uno de** ~¹ (Portor): poslouchat potají; (14) **estar uno de** ~² (Portor): být podezřívavý, nedůvěřovat; (AM) • (15) (Am): součást názvu různých rostlin, kvůli tvaru listu, např.: *oreja de abad*; *oreja de burro*; *oreja de conejo*; *oreja de gato*; *oreja de negro*, atd.; (16) **tirar de la ~ a Jorge** (Arg): hrát karty pro peníze; (MM). • (17) m., lid. (Guat, Mex): fízl, špicl, bonzák; př.: ... *siete miembros ... entre los cuales ... había una «oreja», un infiltrado a sueldo de Gobernación ...*; (JD, BDE).

orejano, -na, adj., subst. • (2) adj. (Arg, Kub, Pan, Dom: Santo Domingo, Mex, Pan, Urug, Ven): samotářský, odtažitý člověk a také nezkracené, divoké zvíře; (3) (Pan, Dom): nekultivovaný venkovan, křupanský; (4) adj/subst. (Arg, Kub, Pan, Dom, Mex, Pan, Urug, Ven): divoký, neoznačovaný dobytek (bez vlastníka); (5) adj. (Ven): mazaný; (AM, MM, JD).

orejar, tr. (1) tr. (Urug): pomlouvat; (AM). • (2) x. (Am): potají poslouchat, vyslechnout; (JD).

orejeada, f. (1) (Guat, Hond, Mex): zatáhnutí za uši; (2) (Guat, Hond, Mex): našpicování uší; nenápadně poslouchat; (AM, MM). • (3) **dar una ~ a u.p.** (Am): zatahat koho za uši; (JD).

orejear, intr., tr. (1) intr. (Arg, Urug, Par): **v kartách: pomocí nenápadných značek poznávat karty**; (RAE, MM). • (6) intr. (Bol, Kub, Chil, Portor): nedůvěřovat, pochybovat; (7) (StřAm, Mex, Chil, Per, Portor): tajně poslouchat; (8) (Arg, Guat, Hond): zatáhnout, vytahat za uši (osobu); (AM). • (9) tr. (Urug): pomlouvat; (MM).

orejero, -ra, adj., subst. • (2) adj. (Kol): zlomyslný, zkažený; (3) (Arg): pomlouvačný; (4) m., venk. (Arg): pravá ruka patrona; (5) (Arg): vůl zapřáhnutý ve spřežení pluhu, řízený otěží napravo; (AM). • (6) f. (Am): dřevěný barevný kruh; ► vkládá se do ušního lalůčku, slouží jako ozdoba a také k odlišení v rámci některých komunit amerických indiánů; (MM). • (7) adj. (Kol): špicující uši; (8) m/f., lid. (Arg, Chil): špicl, bonzák; př.: *cremos que los culpables son los orejeros del Gerente General ...*; (9) m. (Par): vykuk, chytrák; př.: *es un orejero* (ten má za ušima); (JD, BDE).

orejón, -ona, adj., subst. • (2) m., i adj. (Kol, StřAm, Mex): **hrubý a drsný člověk**; (RAE, AM). • (5) adj/subst. m/f. (Per): osoba ignorující, přehlížející nařízení a doporučení ostatních; (6) m. (Mex): příliš benevolentní manžel; (7) (Kol): zvětšení štítné žlázy; (8) **silla orejona**, adj. (Kol): křeslo tzv. ušák; (9) **ponerse uno ~**, m. (Kol): podezřívát, nedůvěřovat; (10) arch., m/f., pl. (Per): indiáni nebo urození indiáni z incké říše; ► takto je začali nazývat Španělé kvůli vytahaným ušním lalůčkům, ve kterých nosili dřevěné barevné kroužky (viz: *orejera*) pro účelné odlišení; (AM, MM). • (11) adj. (Am): neoznačovaný dobytek; (12) (Am): divoký, plachý (zvěř, i lidé); (13) (Kol): plachý, opatrný, nedůvěřivý; (14) m. (Kub): sušený banán; (15) (Per): nepozora; (JD).

orejonas, f., pl. (1) (Kol, Ven): ostruhy s velkým průměrem kolečka, viz: *nazarenas*; (AM, MM).

orejudo, m. • (2) (Chil): ťulpas; (JD).

orejuela, f. (1) (Kost): *frutas de sartén*; ► sladké pečivo různých tvarů z mouky, vajec, cukru nebo soli, následně smažené na oleji nebo másle; (AM).

orfelinato, m. • (2) (Kol): siroba, osiřelost; (JD).

organigrama, m. (1) (Am): přehledná tabulka, schéma; organizační schéma (podniku); (JD).

organización, f. (← angl. *organization*) (1) (Am): společnost, korporace; (MM).

organizar, zvrat. (1) (Ven): znenadání zbohatnout, obohatit se; (AM).

órgano, m. • (4) (Am): druh obřího kaktusu se vzpřímeným stonkem; ► dosahuje až šesti metrů; tento stonek, tlustý a hranolovitého tvaru s ostny, se dále člení do čtyř nebo pěti útlejších bočních stonků, vzhledově tak připomíná svícen (*candelabro*), pod čímž je kaktus též znám; vyskytuje se ve všech hornatých, teplých a vyprahlých částech Ameriky; je mnoho druhů; ■ Syn: *cardón*, *cirio*; (MM).

oriar, tr. (1) (Ekv: Esmeraldas): rýžovat zlato; (AM).

oribamba, f. (1) (Kub): zadnice; (JD).

orientador, m. (1) (Kub): vedoucí (školení apod.); (JD).

oriental, -la, adj/subst. (1) adj/subst. m/f. (Am): uruguayský, Uruguayec, -yka; (2) (Kub): z provincie Oriente, obyvatel/-lka provincie Oriente; (JD).

orientala, f. (1) (Am): orientálka; (JD).

orientar, x. (1) (Kub): nařídit komu, dát příkaz, instrukce komu; (JD).

Oriente, m. (1) (Kub): provincie Oriente; (JD).

orifánfano, m. (1) (Kub, Mex): zadek; (MM).

orilla, f. • (3) (Ekv): počasí; př.: *mala está la orilla*; (4) **de ~** (Antil): mizerný, bezvýznamný, obyčejný; (AM).

orillar, tr. • (5) (Arg): chodit po břehu řeky, bažiny, ale také po okraji lesa a města, bez toho, aby se tam vstoupilo (vešlo); (6) (Arg): nedotknout se tématu nebo ho zmínit povrchně; (MM). • (7) (Mex): podněcovat, přimět, nutit; př.: ... *ya que su religión evangelista lo orillaba a combatir a los paganos y herejes*; (BDE).

orilleo, m. (1) (Chil): kraj lesa, břeh laguny nebo úpatí kopce, atd.; (AM).

orillero, -ra, adj., subst. • (2) adj. (Mex: Guanajato, Portor): okrajový, hraniční, pobřežní; (AM). • (3) (Kost): nevychovaný, nezdořilý; (MM). • (4) (Kub): pochybné pověsti, vykřičený (dům, apod.); (5) m. (Am): obyvatel předměstí; (6) (Chil): netančící; (JD). • (7) adj/subst. m/f. (LaPlat): spodina, chudinský; př.: *mi mamá está muy molesta con todo esto de tratar con orilleras*; (BDE).

orillita, f. (1) (Kub): okraj, pankejt cesty; (JD).

orinada (orinadera, orinadero), f. (1) (Am): močení, čůrání; (2) **tener ~** (Am): čurat; (JD).

orinadera, f. (1) (Am): močení, čůrání; (2) **tener ~** (Am): čurat; viz: *orinada*; (JD).

orinadero, m. (1) (Mex): močení, čůrání; (2) **tener ~** (Am): čurat, viz: *orinada*; (JD).

orinal, m. • (2) (Kub): hučka, kokrhel (klobouk); (JD).

orinoqueño, -ña, viz: *orinoquense*; (BDE).

orinoquense (orinoqueño, -ña), adj/subst. m/f. (1) (Ven): orinocký (i o osobách), od řeky Orinoko; př.: ... *en las aguas tranquilas de los caños orinoquenses*; (BDE).

oripopo, m. • (2) (Per): dravec z rodu *Cathartes*; ■ Syn: *aura*, *galembo*, *gallinazo*, *urubú*, *zamuro*, *zopilote*; (MM).

orita, adv. (1) (Guat, Mex aj.): **hned**, teďko; př.: *orita mismo voy para allá*; (RR, JD).

oro, m. • **(4)** ~ **capote** (Chil): vícekarátové zlato; **(5)** ~ **corrido** (Kol, Chil): zlatonosné sedimenty; ► z nichž se zlato získává rýžováním; **(6)** ~ **de compadres** (Hond): falešné zlato; (AM). • **(7)** **ser de** ~ (Kub): být moc fajn, být úplné zlato (o osobě); (JD).

orondo, -da, adj. **(1)** (Arg): klidný, rozvážný; (JD).

oropéndola, f. **(1)** (StřAm, Mex): černý pták, viz: *zanate*; (MM).

oroya, f. **(1)** (JižAm): **koš, bedna, vak** (obvykle z kůže); ► **sloužící pro přepravu** nákladu nebo osob **přes řeku**; lano, přes které se nádoba posunuje, je upevněno z obou stran na závěsných kruzích; (RAE, AM).

orozús, m. **(1)** (Mex), viz: *orozúz*; (MM).

orozúz (orozús), m. **(1)** (Mex): rostlina z čeledi sporýšovitých *Verbenaceae*, která našla uplatnění v lidovém léčení; (MM).

orsai, viz: *off-side*; (MM).

orsay, m. **(1)** lid. (Am): ofsajd (postavení mimo hru v kopané); (JD).

ortigada, f. **(1)** (Ekv): našlehání kopřivami; (JD).

ortigar, tr/intr. **(1)** (Am): štípat, pálit jako kopřiva; (JD, DA).

orza, subst., citosl. **(1)** f. (Portor): valník tažený voli po úzkých cestách, určený pro těžký náklad; **(2)** citosl. (Per): hyjé!; ► pro pobídnutí spřežení; (AM). • **(3)** f. (Portor): kulička (tlustá žena); (JD).

orzuela, f. **(1)** (Mex): vlásenka, sponka; **(2)** (Mex): roztřepené konečky vlasů; (AM).

oscollo, m. (← kič.) **(1)** (Ekv, Per): kočkovitá šelma *Felis colidogaster*; (MM).

oscurana, f. **(1)** (Hond): sopečný prach vzniklý při erupci, způsobuje sníženou viditelnost, někdy až tmu; (AM). • **(2)** (Mex, Per): tma nebo stáhnutá mračna před bouřkou; (MM).

osear, intr., tr. (← *oso*) **(1)** intr. (Kub): chvástat se, chlubit se, povyšovat se; **(2)** tr. (Kub): dráždit, troufale provokovat; (AM, MM).

osería, f. **(1)** (Kub): chvástání, vychloubavost, provokace; (AM).

oslador, m. **(1)** (Arg): váleček; (JD).

oslar, x. **(1)** (Arg): válet (těsto); (JD).

oso, m. • **(6)** ~ **bandera** (Arg): mravenečník, viz: *oso hormiguero*; **(7)** ~ **real** (Kost): mravenečník, viz: *oso hormiguero*; **(8)** ~ **hormiguero**¹ (Am): mravenečník; ► bezzubý savec žijící v tropických oblastech Ameriky; živí se převážně požíváním mravenců; většinou dosahuje výšky přibližně jako velký pes, ale tělo je proporčně útlejší a delší s dlouhým ocasem s mnoha štětinami; má malou, drobnou a podlouhlou hlavu s protáhlým zakřiveným čenichem, který je zakončen malou tlamou; jazyk je dlouhý, válcovitého tvaru, strká jej do mravenišť a díky lepkavým slinám ho vytahuje plný mravenců; jeho krátké nohy s tvrdými nehty mu slouží k rozhrabávání mravenišť a k obraně před pralesními masožravými zvířaty; na nepřítel vyčkává vsedě nebo leží na zádech, svými drápy se ho drží a je takto schopen nehybně vydržet hodiny, dokud útočící jedinec neuteče nebo pojde na následky zatnutých drápů; existuje několik druhů (např.: *Myrmecophaga jubata* nebo mravenečník velký (*Myrmecophaga tridactyla*)), ty se odlišují vzrůstem a způsobem obživy; největší jedinci měří od špičky tlamy po konec ocasu až dva metry a rostou do výšky jednoho metru; ■ Syn: *yurumí*; **(9)** ~ **hormiguero**² (Am): rod menších mravenečnicků; ► pobývají v oblastech od Mexika až po Argentinu; existuje mnoho druhů a poddruhů; od větších jedinců se odlišují chápavým ocasem a na bocích mají krátké chlupy; zbytek těla pokrývají šupiny a řídký porost chloupků; součástí jejich stravovacích návyků je napadání hnízd včel a vos, požírají

jak tento hmyz, tak také i med; např.: mravenečník čtyřprstý (*Tamandua tetradactyla*), *Tamandua longicauda*, aj.; ■ Syn: *oso melero*, *oso colmenero*; (MM). • (10) ~ **colmenero** (Mex): mravenečník, viz: *oso hormiguero*; (11) **dar a u.p. la del** ~ (Ekv): srazit koho k zemi; (JD).

osota, f. • (2) (Arg, Chil, Ekv), viz: *usuta*; (AM).

ostén, m. (1) (Dom: Santo Domingo): namyšlenost, arogance; (AM).

ostenta, f. (1) (Am): přepych; (JD).

ostión, m. (1) (Ekv, Portor, Kost, zejm. Mex): (velká) **ústřice**; (RR, BDE). • (2) (Chil): lastura; ► z čeledi hřebenatkovitých (*Pectinidae*); (BDE).

ostionería, f. (1) (zejm. Mex): obchod, restaurace s mořskými plody; př.: *Rodrigo se guareció bajo el toldo de una ostionería*; (BDE).

otario, -ria, adj., subst. (← lunf.) • (2) ~ **a la gorda** (Arg, Urg): úplně blbý¹; (3) **tomar de ~ a uno** (Arg, Urug): stát se terčem posměchu; dělat z někoho hlupáka; ■ Syn: *gil y gilito*; (AM). • (4) **no seas ~**, f. (Arg): neotravuj; (5) m/f. (Arg): bambula, zabedněnec; (JD).

otate, m. (← nah. *otlatl*) • (7) (Mex): hůl; ► ohebná a odolná, vyrobená ze stonku bambusu obecného (*Bambusa arundinacea*); (AM).

otaya, f. (1) (Kol): moučník *mazamorra*; ► má kašovitou konzistenci; způsob přípravy se odvíjí od dané země; (AM, NET).

otomaco, m. (1) (Ven): indián z kmene, který obýval oblast Venezuely jižně od řeky Arauca na Orinocu; (2) (Ven): jazyk mluvený těmito indiány; (MM).

otomano, m. (1) (Am): jemná bavlněná látka; (JD).

otomí, adj., subst. (1) m. (Am): příslušník početného indiánského kmene; ► jednoho z nejstarších ve středním Mexiku; obývali oblast na nynějším území státu Querétaro, části státu Guanajuato a Hidalgo, a měli sídla v takových městech jako San Luis de Potosí, Veracruz, Tlaxcala a Michoacán; (2) adj. (Mex): Otomí; ► vztahující se k jazyku nebo indiánům, kteří tímto jazykem hovoří; (MM, BDE).

otomía, f., pl. (← *otomí*) • (3) **decir ~s** (Dom: Santo Domingo, Mex): urážet, hanit; (4) **hacer ~s** (Mex): blbnout, dělat hlouposti; (AM, MM).

otorgar, tr. (1) ~ **franco** (Arg): dát padáka, propustit zaměstnance; (JD).

otoronca, f. (← kič. *uturuncu*, „jaguár“) (1) (Arg), viz: *uturunco*; (MM).

otoronco, m. (← kič. *uturuncu*, „jaguár“) (1) (Per): medvěd *Tremarctos ornatus* žijící na severu Peru; ■ Syn: *uturunco*, *ucumar*; (MM, NET).

otra, citosl. (1) (Ekv): kdepak! né! běda!; ► výraz nesouhlasu, odmítnutí; (AM). • (2) (Ekv): jasně! ovšem! jak by ne!; ► zvolání souhlasu, svolení; (MM).

otro, -ra, adj. (1) (Am): příští (týden, aj.); (JD).

out-board [aut-bord], m. (1) (Am): kluzák; (2) (Am): závod kluzáků; (JD).

ovachar, zvrat. (1) (Mex): zakulatit, zbřichatět (o jezdeckém koni kvůli nedostatku pohybu a přemíře jídla); (MM, JD).

ovachón, -ona, adj. (1) (Mex): zkrmený jezdecký kůň; (2) (Mex): buclatá, obtloustlá osoba; (MM).

oveja, f. • (2) (Arg): zkažená ženština, prostitutka; (AM).

¹ El autor checo ofrece el mismo sentido, sólo que el giro suena: «**otario a la guarda**» (p. 296); así que hay cierta posibilidad que uno de los autores se haya equivocado.

ovejera, f. **(1)** (Mex): ovčín; (MM).

ovejjo, adj., subst. **(1)** adj. (Portor): muž s dlouhými, objemnými vlasy, viz: *ovejuno*; (AM). • **(2)** m. (Kol): beran; (MM).

ovejón, m. **(1)** (Bol, Per): typ vlněného klobouku, vlňák; (AM, JD).

ovejuno, adj., subst. **(1)** adj. (Portor): muž s dlouhými, objemnými vlasy; (AM). • **(2)** m. (Arg): vlňák (klobouk); (JD).

overall, m. (← angl.) **(1)** (Am, US): **kombinéza, overal**; ■ Syn: *overol*; (MS, MM).

overeadó, m. **(1)** (Par): proces pomalého pražení listů maté na ohni před následným pomletím; (AM, MM).

overear, tr., zvrat. **(1)** tr. (Arg, Bol, Par): opražít, opéct dozlatova; (AM). • **(2)** zvrat. (Arg, Bol, Par): dozrát ovoce, dosažení jeho charakteristického zbarvení; (MM).

overo, m. • **(2)** **ponerlo ~ a alguien** (Arg, Par): **ostře někoho pokárat, tvrdě mu něco vyčíst; př.: *tolerar de él en silencio que lo hubiese puesto overo***; (RR, MM).

oxotas, f., pl. **(1)** (Am): sandály; (JD).

oyá, citosl., subst. **(1)** citosl. (Ekv): ahoj, čau; (AM). • **(2)** m., arg. (Kub): prachy, peníze; (MM).

oyamel, m., lid. **(1)** (Mex): pojmenování různých mexických jehličnanů z čeledi borovicovitých, viz: *abeto*; (MM).

oyanza (uyanza), f. **(1)** (Kol, Ekv): dárek; (AM).

oyetón, -ona, adj. **(1)** (Per): vychytralec, prostřáček; (AM).

oyoo, citosl., venk. **(1)** (Hond): haló!, tady!, hej!; ► užívané pro volání z dálky; (AM).

aura, m. **(1)** (Antil): dravec, viz: *oripopo*; (MM).
calambuco, m. **(1)** (Kol): strom *Calophyllum brasiliense*, viz: *ocuje*; (MM).
cardón, m. **(1)** (Arg, Bol): velký kaktus, viz: *órgano*; (MM).
cirio, m. **(1)** (Arg, Bol, Kub, Mex, Per): velký kaktus, viz: *órgano*; (MM).
embijar, tr/zvrat. **(1)** arch. (Am): barvit oreláníkem, viz: *onotar*; (AM).
galembo, m. **(1)** (Kol, Ven): dravec, viz: *oripopo*; (MM).
gallinazo, m. **(1)** (Kol, Chil, Ekv, Per): dravec, viz: *oripopo*; (MM).
chanchería, f. **(1)** (Arg, Chil, Par, Urug), viz: *obraje*; (MM).
liquidámbar, m. **(1)** (StřAm, Mex): strom, viz: *ocozol*; (MM).
llanque, m. **(1)** (Per), viz: *ojota*; (MM).
rosa, f. **(1)** ~ **china** (Arg): ibišek, viz: *obelisco*; (MM).
sinesia, f. **(1)** (Par): ibišek, viz: *obelisco*; (MM).
tucutucu (tucotuco), m. **(1)** (Arg, Par, Urug): hlodavec, viz: *oculto*; (MM).
tusa, viz: *olote*; (AM).
ucumar, m. **(1)** (szArg), viz: *otoronco*; (MM).
ulluco, viz: *olluco*; (MM).
urubú, m. (← guar. *urú*, „pták“ + *bú*, „černý“) **(1)** (Arg, Par, Urug): dravec, viz: *oripopo*; (MM).
usuta, f. (← kič. *ushuta*) **(1)** (Arg, Bol, Per): sandál, viz: *ojota*, (MM).
uturunco, m. **(1)** (szArg, Bol, Per), viz: *otoronco*; (MM).
yurumí, m. (← guar. „malá ústa“) **(1)** (Arg, Par), viz: *oso hormiguero*¹; (MM).
zamuro m. **(1)** (Kol, Ven): dravec, viz: *oripopo*; ■ Syn: *zopilote*; ■ Var: *samuro*; (MM).
zopilote, m. (← nah. *zopilotl*) **(1)** (Am): dravec, viz: *oripopo*; ■ Syn: *guale*, *jote*, *mayaco*, *samuro*, *viuda*, *zope*; (MM).

2.3. La letra Q

Qosqo (1) (Per): město Cuzco; (BDE).

quaker [kuáker], m. (← angl. „obchodní značka pro ovesné produkty“) **(1)** (Am): oves určený ke krátkému vaření; **(2)** (Am): v širším slova smyslu jakýkoli podobný produkt; (MM). • **(3)** (Am): ovesné vločky; (JD).

que, spoj. • **(6)** **¡A mí, qué!** (Arg, Chil, Mex, Par): vůbec mě nezajímá, je mi to úplně jedno; **(7)** **a ~¹** (Arg, Chil, Mex, Par): vyjadřuje výzvu nebo výhružku; př.: *¡a que te doy un palo!*; **(8)** **a ~²** (Arg, Chil, Mex, Par): v tázací větě dává jistotu provedení daného, lze užít i v záporu; př.: *¿a qué me compro el automóvil?*; **(9)** **¡qué esperanza!** (Arg, Chil, Mex, Par): ne, v žádném případě; **(10)** **¿qué hubo?** (Kol, Mex, Ven): čau; ► pozdrav mezi přáteli; (MM). • **(11)** **de ~** (Mex): jakmile, sotvaže; **(12)** **eso ~** (Am): ačkoli; **(13)** **a no ~** (Kol): sotvaže; **(14)** **es ~** (Am): prej; **(15)** **¿qué no más?** (Ekv): copak?; **(16)** **¿qué es de él?** (Am): co je s ním?; **(17)** **¿qué es de su vida?** (Am): jak se vede?; (JD). • **(18)** **¿qué mucho que/si + subjuntiv?**, lid. (Kol aj.): co na tom záleží, že...; př.: *¿Y qué mucho si mi vecino ... muera de fiebre?*; **(19)** **¿qué tan/tanto + adj.?**, lid./ **¡qué tan/tanto + adj.!**, lid. (Mex, Chil aj.): kolik, jak (moc); př.: *cuando las mujeres se fijan en alguien, lo primero que hacen es investigar qué tan grande es su cuenta bancaria; ¿Qué tan grande es?*; (BDE).

Quebradillas (1) irse uno para ~ (Portor): zbankrotovat, přestat podnikat; (AM, DA).

quebrado, -da, subst., adj. • **(8)** m. (Kub): splavné místo mezi dvěma skalisky, útesy; (AM).

• **(9)** f. (Am): puklina, strž, úžlabina; **(10)** (Arg, Par, Urug): přehnané pohyby při tanci; **(11)** m. (Ven): hrbáč; (MM). • **(12)** adj. (Ekv): tmavý; **(13)** (Mex): vlnitý (vlas); (JD).

quebradura, f. • **(2)** (Mex): krocení koní; (JD).

quebrachal, m. **(1)** (Arg, Bol, Par, Urug): místo, kde rostou stromy *quebracho* (viz), kvebračový les; (MM, JD).

quebrachalero, -ra (quebrachero, -ra), adj. **(1)** (Am): kvebračový, kebračový; (JD).

quebrachero, -ra, viz: *quebrachalero, -ra*; (JD).

quebrachillo, m. **(1)** (Arg): strom z rodu dříšťál (*Berberis*), který roste na území Argentiny dříšťál listnatcolistý (*Berberis ruscifolia*) a *Berberis spinutosa*; (MM).

quebracho, m. (← *quiebra* + *hacha*) • **(4)** (Arg, Bol, Par, Urug): obecný název pro několik druhů stromů podobného vzezření; ► jsou vysoké, mají tvrdé a odolné dřevo, ze kterého se extrahuje tanin; mezi nejrozšířenější a zároveň nejznámější druhy patří *quebracho colorado* a *quebracho blanco*; piliny z kůry a dřeva se užívají v koželužnách; tvrdé a těžké dřevo se využívá ve stavebnictví na trámy, pražce, mostní sloupky a podpěry, stojky, nebo na válec, který je součástí mlýnu na olivy, cukrovou třtinu apod.; př.: *levantaron la casa: cuatro horcones de quebracho sólidamente sembrados ...*; **(5)** (Kub, Chil, Dom, Guat, Mex, Nik): různé druhy rostlin z čeledi bobovitých, pro které je charakteristické tvrdé dřevo; **(6)** (Arg, Urug): levné červené víno (tvrdí se, že je obarvené taninem); (MM, BDE).

quebrajachal (quebrajachalero), m. **(1)** (Mex): místo, kde rostou stromy *quiebrahachas* a *quebrachos* (viz), kvebračový les; (MM, JD).

quebrajachalero, viz: *quebrajachal*; (JD).

quebrajache (quebrajacho), m. **(1)** (Mex): kvebračo, kebračo strom; (JD).

quebrajacho, viz: *quebrajache*; (JD).

quebrajear, x. **(1)** (Mex): nadělat faldy na čem; (JD).

quebrantado, -da, adj. **(1)** (Ven): nemocný; (JD).

quebrantar, tr. • **(2)** (Am): zkrotit koně; (JD).

quebrar(se), tr., intr., zvrat. **(1)** tr/zvrat., lid. (Kol, Salv, Guat, Mex): **zabít**, oddělat; př.: ... *el que lo mandó a quebrar fue un jefe de un partido político*; (RAE, BDE). • **(9)** tr. (Arg, Urug): (z)krotit koně; **(10)** intr. (Arg, Mex, Pan, Par, Urug): přestat se kamarádit; **(11)** tr. (Arg): natřásat se při chůzi, kroutit se při tanci; **(12)** ~ **el empacho** (Arg, Kub, Mex, Par, Urug): léčebná metoda; ► slouží k léčbě zácpy a zánětu střeva (tenkého, tlustého, ale i slepého) u dětí; spočívá v masáži v oblasti žaludku a páteře; praktikují ji převážně léčitelé; **(13)** ~ **se uno la cabeza** (Arg, Kub, Mex, Par, Urug): přemýšlet neustále nad problémy, zatěžovat si jimi hlavu; **(14)** tr. (Ven): vyhodit (u zkoušky); **(15)** **el caballo no quiebra** (Mex): kůň neposlouchá na uzdu; **(16)** **el fuego quebró** (Mex): karta se obrátila; **(17)** ~ **las tazas** (Mex): skoncovat, rozejít se s kým; (AM, MM, JD, DA).

quebrazón, f. • **(2)** (Chil, Mex): zlomenina, prasklina; **(3)** (Kol): prudké roztržení, zlomení; **(4)** (Chil): spor, boj; (AM). • **(5)** (StřAm, Kol, Chil, Mex): rozbití na kusy; (MM). • **(6)** (Am): krocení koní; (JD).

queco, m. **(1)** hovor. (← lunf.) (Urug, Arg): **bordel (nevěstinec)**; (RAE, AM). • **(3)** lid. (Arg): kašpar, šáša; (MM).

queda, f. **(1)** (Am): prodlení, prodlévání; (JD).

quedada, subst., adj. **(1)** f. (Kub, Nik, Dom, Mex): **stará panna**; (RAE, MM). • **(3)** adj. (Am): zbylá na ocet (o ženě); (JD).

quedadizo, -za, adj. • **(2)** (Am): těžkopádný, tupý; (JD).

quedado, -da, adj. • **(2)** (Chil, Mex): líný, pomalý, neohrabaný, apatický; (AM, MM).

quedantista, m. **(1)** (Arg): člověk, který má snahu zůstat co možná nejdéle ve vládní funkci; (MM).

quedar(se) intr., zvrat. **(1)** zvrat. (Ven, Chil): **zemřít**; (RR, MM). • **(107)** ~ **se quedito** (StřAm): zůstat potichu; (AM). • **(108)** zvrat. (Chil): znehybnit, zdřevěnět, ochrnout část těla; např.: *se me queda este brazo*; **(109)** ~ **se para vestir santos** (Am): zůstat na ocet; ► svobodné ženy, které už mají za sebou obvyklý věk na vdávání; (MM). • **(110)** x. (Kol): nechat; **(111)** ~ **arrestado** (Chil): zůstat, být po škole; **(112)** ~ **en la berlina** (Mex): zůstat na ocet; **(113)** ~ **en el campo** (Mex): padnout na poli cti a slávy; **(114)** ~ **como u. c.** (Mex): zachovat se jako co; **(115)** **quedó con el chongo hecho** (Mex): doběhli ho; **(116)** **¿qué nos queda a esperar?** (Am): co můžeme ještě čekat?; **(117)** ~ **fatalizado** (Am): být vyřízený; **(118)** **te quedó grande** (Kub): nehoň se, máš krátké tričko; **(119)** **quedado en las huinchas** (Chil): padlý na hlavu; **(120)** ~ **en nada** (Mex): nedohodnout se; **(121)** **quedó en la página dos** (Kub): šel od toho, nechal toho; **(122)** ~ **con el sambenito de borracho** (Mex): mít punc opilce; **(123)** ~ **de tonto** (Chil): být převezzen; **(124)** zvrat. (Kub): vystoupit; př.: *me quedo en la próxima* (vystupuji na příští stanici); **(125)** ~ **se en las cuatro esquinas** (Am): přijít na mizinu; **(126)** **te queda largo (y estrujado)** (Kub): kam se hrabeš, máš krátké tričko; **(127)** **se quedó en la página tres (diez)** (Kub): natáhnul bačkory; **(128)** ~ **se para servir de tapicería** (Kost): zůstat na ocet; ■ Syn: *quedarse para tía* (Kub); (JD). • **(129)** **no me queda (de) otra (más)**, lid. (Mex): nezbyvá mi nic jiného; př.: *pues no me queda otra que ir a la Contraloría y denunciar*; **(130)** ~ **de + infinitiv**, intr. (Mex, Chil aj.): domluvit se (na); př.: *yo quedé con los niños de ir al zócalo*; *quedamos de ir al biógrafo mañana*; (BDE).

quecha, f. (← *quechar*) • (2) (Chil): nahrnutí zeminy na brambory; (AM, MM). • (3) (Arg): šťouchané brambory; (JD).

quechar, tr/intr. (← kič. *quechay*) (1) (Arg): mít průjem; (MS, MM).

quechatún, f. (1) (Chil: Chiloé): navezení nové hlíny na *camellón* (plovoucí obdělávatelné políčko); (AM).

quechua, m. • (4) (Am): jazyk původních *quechuas*, rozšířený Inký po celém teritoriu jejich říše a poté katolickými misionáři i do jiných oblastí; ■ Var: *quichua*; ► k obměně mezi *quechua* a *quichua* dochází díky tomu, že v tomto jazyce je samohláska *e* zavřená, španělský mluvčí ji pak interpretuje jako *e*, ale také jako *i*; v období 16. a 17. století byla nejčastěji používaná forma ve španělštině *quichua*; (RAE, MM).

queipa, f. (1) (Ven): košík; ► vkládá se do něj namočená kukuřice určená na osev; (AM).

queipero, m. (1) (Ven): druh bederní roušky; (AM).

quejadera, f. (1) (Kol, Mex): nářek, sténání; (AM, MM).

quejado, (1) voy ~ (Kub): už mizím, padám; (JD).

quejambre, f. (1) (Kol, Mex): naříkání, bědování; (AM, MM).

quejambroso, -sa, adj. (1) (Ekv): bědující, ubrečený; (AM).

quejar, zvrat. (1) (Chil): požadovat přídavek; ► při společenských událostech se přidával po závěrečném zpěvu přídavek kladného charakteru nebo s nádechem kritiky; (AM). • (2) ~se **contra** (Mex): stěžovat si na koho; (JD).

quejitas, adj., subst. (1) adj. (Guat): fňukavý; (2) m. (Guat): fňukal; (JD).

quejo, m. (1) (Portor): nářek, naříkání; (JD).

quejón, -ona, adj. (1) (Kol, Portor): bědující, naříkající; (AM).

quejoso, -sa, adj. (1) (Arg, Kol, Mex, Par, Urug): fňukavý, naříkavý; (MM).

quejumbre, f. (1) (Am): nespokojenost; (JD).

quejumbres, m/f. (1) (Am): fňukal, -lka; (JD).

quelgo, m. (1) (Chil: Chiloé): viz *quilbo*; (AM).

quelguén, m. (← map. *quellghen*) (1) (Chil): jeden z názvů jahodníku *Fragaria Chilensis*, Gay; ■ Syn: *frutilla*; (MM).

quelite, m. (← nah. *quilitl*) (1) (StřAm, Mex): jedlý výhonek tykve nebo sladkojamu; (RAE, NET, AM, MM). • (11) (StřAm, Mex): obecně jedlá zelenina; (12) (StřAm, Mex): výhonek, pupen, srdíčko zeleniny; (MM).

quelonia, f. (1) (Ven): mořská želva; (MM).

quelpo, m. (1) (Chil): velká mořská řasa *Macrocystis pirifera*; (MM).

queltehue (**queltrehue**), m. (1) (Am): čejka teruteru; (JD).

queltrehue, viz: *queltehue*; (JD).

quema, f. • (4) (Dom: Santo Domingo): opilost; (5) **estar en** ~ (Kol): prodávat za velmi nízké (výprodejní) ceny, být za babku; (6) **hacer** ~ (Bol): zasáhnout cíl; (7) (Mex): vypálení pole před následným osetím; (8) (Mex): nebezpečí; (9) **dar** ~¹ (Arg, Par, Urug): v kuličkové hře; ► zasáhnout vlastní kuličkou protivníkovu; (10) **dar** ~² (Bol): zasáhnout cíl; (11) **le anda** ~ (Mex): hoří mu koudel pod nohama; (12) **en** ~ (Ekv): plným tryskem; (13) **estar en la real** ~ (Chil): být úplně na mizině; (AM, MM, JD).

quemada, f. • (5) (Am): požár, oheň; (JD).

quemado, -da, adj., subst. • (2) f. (Kub, Portor): (z)klamání, napálení; (3) adj. (Dom: Santo Domingo, Ven): opilý; (4) m. (Chil, Ekv): alkoholický nápoj; ► podává se teplý a oslazený;

z rumu nebo koňaku; **(5)** adj. (Arg, Mex): tmavý; **(6)** m. (Kub): dětská hra s kuličkami; ► spočívá v tom, že svojí kuličkou se snažíme zasáhnout protivníkovi; **(7) caña quemada** (Arg, Par, Urug): pálenka tmavé barvy z cukrové třtiny; (AM, MM). • **(8)** f. (Am): požár, oheň; **(9)** adj. (Kub): utahaný, úplně vyřízený; př.: *estoy quemado* (jsem úplně vyřízený); **(10)** (Kub): pošahaný, cvok; **(11)** (Chil): strašně nešťastný; **(12) ser ~** (Chil): mít smůlu; **(13)** m. (Am): vypálené pole; **(14)** (Kub): vypálenina; vypálená díra (na šatech); **(15)** (Ekv): punč; (JD).

quemador, m., f. **(1)** m. (Antil, Arg, Chil, Kol, Mex, Par, Per, StřAm, Urug): zapalovač; (AM, MM). • **(2)** f. (Mex): kopřiva, žahavka; (JD).

quemar(se), tr., zvrat. • **(11)** tr/zvrat. (Kub, Portor, Mex): podvést, okrást, ošidit; **(12)** tr. (Portor): odsoudit někoho (morálně či soudně); **(13)** (Kub): dotknout se míče protihráče ve hře *quemado* (viz); **(14)** (StřAm, Mex): oznámit, udat, vyzradit; **(15)** (Chil): ve hře na čáru: umístit minci (apod.) tak, že se dotýká čáry; **(16)** zvrat. (Arg, Per): šlápnout do exkrementu, zašpinit si od něj obuv; **(17)** (Dom: Santo Domingo): opít se; **(18)** tr. (StřAm, Mex): udat konkrétní osobu bez uvedení důvodu; **(19)** zvrat. (Arg): mít po krk obtěžování a starostí jiných; (AM, MM). • **(20)** x. (Am): namočit do čeho; př.: *él está quemado* (je do toho namočený, má v tom prsty); **(21)** x. (Am): oddělat, zabít; **(22)** x. (Kub): přetěžovat, šprtat; **(23)** x. (Chil): přinést někomu smůlu; **(24) ~ la canilla a u. p.** (Guat, Hond, Nik, Salv): nasadit parohy; **(25) él está quemado** (Kub): to je známá firma, toho moc dobře známe; **(26) ~ la yerba** (Arg): zapít maté kořalkou; **(27)** zvrat. (Am): napálit se; **(28)** (Kub): zbláznit se; utahat se, být úplně vyřízený; **(29)** (Mex): odpravit, zabít; **(30)** arg. (Mex): kouřit marihuanu; **(31) se le quemó el arroz por ella** (Am): je to úplný cvok; **(32) se le quema la calabaza** (Mex): je jako na trní; **(33) se le quemaron los libros** (Arg): nemá o tom ani páru; (JD, DA).

quemazón, m., f. **(1)** m., i f. (Bol, Chil): zrcadlení, fata morgana v pampě; **(2)** (Bol, Chil): ruda s nízkým obsahem kovu; ► vyskytuje se v povrchových dolech; **(3)** f. (Am): bleší trh, zboží na něm prodávané (veteš) nebo místo prodeje (obchod, veřejný prostor); **(4)** (Arg, Kol, Mex): prodej zboží za jakoukoli cenu; **(5)** (Antil, StřAm, Mex): požár; **(6) precio de ~** (Arg, Kol): výprodejní, doprodejní cena; (AM, MM).

queme, m. **(1)** (Kub): spálení, vypálení; (JD).

quemí, m. (← arw.) **(1)** arch. (Antil): hlodavec aguti surinamský (*Dasyprocta cristata*, L.); (MM).

quemón, m. • **(2)** hovor. (Hond, Guat): **popálenina**, spálenina; (RAE, AM). • **(5)** (Mex): zranění střelnou zbraní; (AM). • **(6)** (Par): zanášení, nevěra; (JD).

quemoso, -sa, adj. **(1)** (Mex: Guanajato): pořobaný, zjizvený od neštovic; (AM).

quena, f. (← kič/keč.) • **(2)** (Arg, Bol, Kol, Chil, Ekv, Per): indiánská flétna; ► vydává pochmurné, ale výrazné tóny; vyrábí se především z třtiny; má pět otvorů u náustku a jeden na boční straně; př.: ... *interpretando melodías del altiplano al son de quenás y charangos*; (AM, BDE). • **(3)** (Arg, Bol, Per): flétna; ► vyrobená ze třtiny; má pět otvorů; v severozápadní části Argentiny, v Bolívii a Peru slouží k doprovázení zpěvu a tance; ■ Syn: *pincullo*; (MM).

quenado, -da, adj. **(1)** (Bol): vášnivý; (AM).

quenco, m. • **(2)** (Arg: Salta): veřejný dům, nevěstinec; **(3)** (střPer): objížd'ka, oklika, viz: *quingo*; (AM).

quenepa, f. **(1)** (Portor): plod tropického stromu *Melicoca bijuga* z čeledi mýdelníkovitých; **(2)** (Portor): odstín plodu stromu *Melicoca bijuga*; (AM).

quengo, m. • **(2)** (střPer), viz: *quingo*; (AM).

quenchachear, tr. **(1)** (Bol): přinést smůlu; (AM).

quenista, m. **(1)** (Per): flétnista, hráč na flétnu *quena* (viz); (AM).

quenopodio, m. **(1)** (Arg, Par, Urug): bylina merlík vonný *Chenopodium ambrosioides*, L.; ■ Syn: *epazote*, *paico*; (MM).

queñua, f. (← kič.) • **(2)** (Arg, Chil): strom z čeledi růžovitých *Polylepsis racemosa*; ► nemá téměř žádné listy; kůra je jemná a nažloutlá, olupuje se větrem; roste vysoko v mesetách; (MM).

¡queo!, m. **(1)** **darse el** ~ (Kub): vypadnout, odejít; (JD).

quepí, m. **(1)** (Per, Arg, Par): **vojenská čapka**; ► válcovitá, lehce kuželovitého tvaru s horizontálním štítkem; (RAE, MM).

queque, m. (← angl. *cake*) • **(11)** (Am): zákusek, má podobu placky, viz: *panqueque*; **(12)** (Mex, StřAm, Chil, Per): zákusek, dort, koláč; př.: *¿Quesito, mermelada, queque o pan tostado?* *¿Qué le sirvo, Nina?*; **(13)** lid. (Guat): pojmenování mince *quetzal*; (AM, MM, BDE). • **(14)** **es un come** ~ (Kub): je to hlupák; (JD).

querandí, m. **(1)** (Am): kmen kočovných indiánů; ► v 16. století byl název převzat Španěly od indiánů kmene Guaraní pro pojmenování indiánů žijících v pampě na pravém břehu řeky Paraná y Río de la Plata, dokonce se pohybovali až v blízkosti aktuální provincie Córdoba v Argentině; v 17. století se kmen vytratil úplně, jedna z pravděpodobných verzí je, že se přemístili do jiné oblasti, další možností může je včlenění do jiných kočovných indiánských kmenů; (MM).

querella, f. **(1)** ~ **penal** (Kol): trestní žaloba; **(2)** ~ **de nulidad** (Urug): odvolání; (JD).

quereme, m. **(1)** **dar** ~ (Kol): očarovat, zaklít; (AM). • **(2)** (Kol): léčivá bylina s jemnou vůní; ► přisuzují se jí afrodiziakální účinky pro přivábění milované osoby; **(3)** (Kol): malá, bílá a vonná orchidej; (MM).

querendón, -ona, adj., subst. • **(2)** adj. (Arg, Kol, Kub, Chil, Ekv, Guat, Mex, Per, Salv, Ven): rozmazlený, hýčkaný; (AM). • **(3)** (Arg, Chil, Mex, Urug): vřelý, láskyplný, milující; ► snadno si něco, někoho oblíbí či zamiluje; **(4)** (Arg): chytlavý v lásce; ► muž, který se rychle zamiluje nebo žena, již lze snadno získat dvořením; **(5)** m. (Am): mazlíček; **(6)** (Par): citlivka; (MM, JD).

querepe, m. **(1)** (Ven): terč na šipky; **(2)** (Ven): syfilis; (AM).

querer, zvrat., subst. • **(3)** lid., x. (Arg): začínat, začít; př.: *quiere llover* (začíná, bude pršet); **(4)** zvrat. (Am): chystat se; př.: *se quiere caer* (je na spadnutí); **(5)** m., pl. (Mex): miliskování; (JD).

querido, -da, adj. • **(2)** (Kol): příjemný, sympatický, hezky; **(3)** (Kub): splněný; (JD).

quermés, viz: *kermés*; (BDE).

querosín, m. **(1)** (Nik, Pan): **petrolej**; ■ Var: *kerosene*; (RAE, MM).

querques, m. **(1)** (Kol, Ven): druh malého ptáka, viz: *carriquí*; (MM).

querrequerre, m. • **(3)** **es un** ~ (Ven): strašně zuří; (JD).

querúbico, -ca, adj. **(1)** (Am): nevinný, neškodný; (MM).

quesadilla, f. **(1)** (Mex, Ekv, StřAm, US): **kukuřičná placka**; ► **plněná sýrem**, masem, bramborem, houbami, cukrem **a dalšími přísadami**; **konzumuje se teplá**; připravuje se

v nádobě *comal*, kde se opéká nebo se smaží; původně se placka plnila jen sýrem (*queso*), z čehož pojmenování vzniklo; (RAE, AM, BDE). • (2) (StřAm, Ekv, Mex, US): jemné pečivo plněné sýrem; (3) (Arg): druh sladkého plněného pamlsku; viz též: *alfajor*; (4) (Kol): druh pečiva; ► z yukové mouky; plněné sladkou náplní ze sýru a kokosu; (MM).

quesaliste, m. (← nah.) (1) (Mex): hornina obsidián se zeleným odleskem; ► přisuzují se jí pozitivní účinky na léčbu ledvinových potíží; (MM).

quesearse, zvrat. (1) **bien queseado** (Ven): zesměšnit se; (AM).

quesillo, m. • (2) (Ven): puding, nákyp; ► směs cukru a žloutku připravená ve vodní lázni, ponechá se zde, dokud nedostane požadovanou konzistenci; (AM) • (3) (Arg, Chil, Mex): druh domácího ručně tvarovaného sýru; konzumuje se sotva zralý; (MM). • (4) (Ekv): syrovátka; (JD).

queso, m. • (7) ~ **frito**¹, lid. (Ven): švidl, krádež, napálení, doběhnutí; př.: *Caracas es una ciudad que no vive sino averiguando un solo queso, investigando una sola estafa ...*; (8) ~ **(nacional)** (Arg): státní rozpočet; (9) **tener** ~ (Arg): mít štěstí; mít v životě kliku, být na tom dobře; (10) **estar firme como un** ~ (Per): dostát svojí povinnosti, splnit úkol; (11) **partir el** ~ (Dom: Santo Domingo): vyřešit problém, nějakou záležitost; (12) (Chil, Mex): sladký krém v pečivu; př.: *queso de higos*; *queso de duraznos*, atd.; (13) (Ven): jakýhokoliv pokrm ve tvaru sýru; (14) ~ **chanco** (Arg, Chil, Par, Urug): pokrm; ► hlavní součástí je maso z hlavy prasete nebo divočáka namleté (nasekané) a následně zformované do podoby sýru; (15) **vivir del** ~ (Arg): žít ze státních peněz; (16) ~ **de chivo** (Am): ovčí sýr; (17) (Am): džem; př.: *queso de durazno* (broskvový džem); (18) (Am): mražený krém; př.: *queso helado* (nanuk); (19) (Chil): nákyp, pudink; (20) arg. (Mex): lup, úlovek; (21) **estar tostado de** ~ (Kub): raplovat; (22) **quedar como un dos de** ~ (Kol): dopadnout moc bledě; (AM, MM, JD, BDE).

quesquémil, m. (1) (Mex): druh ponča, šátku; ► zakrývá záda a hrud' ženy; ■ Var: *quisquémil*, *quisquémel*; (AM, MM).

quetro, m. (← map. *quetho*) • (4) (Chil): mořský nelétavý pták; ► má krátká křídla; (MM).

quetupí, m. (1) (Arg: Santiago del Estero; Bol), viz: *benteveo*; (MM).

quetzal, m. (← nah. *quetzalli*, „jméno nějakého ptáka“) (1) (Guat, Mex, Nik): **druh šplhavého ptáka kvesal chocholatý (*Pharomacrus moccino*)**; ► **měří 25 cm od hlavy až po kostrč, rozpětí křídel má 54 cm; má jemné zelené duhové peří na horních částech těla velmi zářivé, červenou hrud' a břicho, silnou hlavu s hedvábnou zelenou chocholkou, bohatější u samečů; zobák a nohy jsou žluté; typický pro tropickou Ameriku**; ■ Syn: *quetzaltotol*; (RAE, MM). • (3) (Guat): zlatá guatemalská mince; ► odpovídá hodnotě jednoho dolaru; ■ Var: *quezal*; (AM). • (4) (Guat): guatemalská měna; př.: ... *los terroristas aumentaron sus exigencias ... y ... agregaron una coletilla: 700.000 quetzales ...*; (BDE).

quetzaltotol, m. (← nah.) (1) (Mex): šplhavý pták kvesal chocholatý (*Pharomacrus moccino*), viz: *quetzal*; (MM).

quezal, viz: *quetzal*; (AM).

quiaca, f. • (2) (Chil): druh stromu; ► dřevo je velmi ohebné, využívá se k výrobě obručí sudů; ■ Syn: *tiaca*; (MM).

quiapí, m. (← guar.) (1) (Arg): oblečení podobné oděvu *guavaloca*; (AM).

quiaquia, f. (1) (StřAm): druh řehtačky vyrobené z želvího krunýře; (AM).

quibebe¹, m. • (2) (← lunf.) (Arg): bordel; (AM).

quibebé² (quibebé), m. (1) (Arg, Bol, Par): venkovský pokrm; ► dušená a rozvařená tykev v mléce, podává se s čerstvým sýrem; (AM, MM).

quibombo, viz: *okra, quingombó*; (MM).

quicio, m. (1) (Kub): práh, schůdek u dveří; (JD).

quiebra, adj. (1) (Ekv): ubohý, bídny, nepotřebný; př.: *animal muy quiebra*; (AM). • (2) venk. (Arg, Urug): vychytralý, prohnaný, pohotový; (MM). • (3) (Ekv): chudý; (4) **estar en** ~ (Kub): být na suchu, nemít peníze; (JD).

quiebrahacha, - cho, m/f. (1) (Mex): strom, viz: *quebracho*; (MM).

quiebramuelas, m. • (2) (Mex): rostlina, viz: *quiebraojo*; (MM).

quiebraojo, m. (1) (Kol, Ven): **klejicha kurasavská** (*Asclepias curassavica*); ► má léčivé účinky; ■ Syn: *quiebramuelas*; (MM).

quiebre, m. • (3) (Chil, Kol): úpadek, zhroucení, selhání; př.: ... *hay un espacio en todos nosotros donde está en quiebra la base de toda ética capaz de estructurar una sociedad de convivencia para todos ...*; (BDE).

quien, zájm. • (5) ~ **quita no vive lejos** (Portor): přísloví; ► nebezpečí je za dveřmi, na spadnutí; (AM). • (6) **¿quién no más?** (Ekv): kdopak?; (7) **ni quién** (Mex): ani živá duše, ani noha; (JD).

quieta, f. (1) (Per): siesta; (JD).

quihubo(le) (quiubo(le)), viz: *haber*; (BDE).

quicha, f. (1) **estar en** ~ (Am): být na dně, zkrachovat; (JD, DA).

quiche, m. (← čib.) • (5) (Kol): banánové vlákno; ► mezi slupkou a dužinou; (6) (Kol, Ven): rodové jméno mnoha okrasných rostlin z čeledi bromeliovitých; (MM).

quiché, subst., adj. (1) m. (Am): indián patřící do jedné z etnických skupin Mayů; (2) (Am): jazyk těchto indiánů; ► nepatří k vymřelým jazykům, hovoří se jím v oblasti Mexika a Střední Ameriky; (3) subst/adj. (Am): souhrnný název pro indiánskou komunitu a kulturu v Guatemale; (MM).

quicheísmo, m. (1) (Am): slovo nebo fráze z jazyka *quiché* převzaté do španělštiny; (2) (Am): zájem o kulturu a jazyk indiánského etnika *quichés*; (MM).

quichés, m., pl. (1) (Am): Mayové; (2) (Am): indiánské kmeny; ► při příchodu Španělů obývaly jihovýchodní část Mexika (*Chiapas*) a Guatemalu; (MM).

quichó, m. (1) (Mex): centík; (JD).

quichua, adj., subst. m., f. (← kič. *k'eshua*, „hornatá oblast s příjemným podnebím“) • (2) f. (jižPer): spád údolí; (AM). • (3) m. (Am): jazyk Inckého impéria; ► původně mluvený v Peru, Ekvádoru a Bolívii; ještě před španělským dobýváním se rozšířil i do sousedních zemí, a to do Kolumbie, na sever Chile a severozápad Argentiny; španělští misionáři kičuánštinu dále šířili, usnadňovala totiž celý proces evangelizace; na začátku 17. století se jí mluvilo od království Quito až po současný střed Chile a Argentiny, avšak bez toho, aby pohltila oblastní jazyky jako např.: chimu, aymarštinu, atacameño, mapuche, cacán, atd.; jazyk stále používají indiáni v hornatých oblastech Peru, Ekvádoru a části Bolívie a argentinské provincie Santiago del Estero; do 19. století se tímto jazykem hovořilo v severozápadní části Argentiny; ■ Var: *quechua*; (4) (Am): indián mluvící kičuánštinou, zvláště pak na území Peru; (5) adj. (Am): kičuánský; ► vztahující se k jazyku nebo indiánům, kteří tímto jazykem hovoří; (6) (Am): indiáni žijící na území Peru a na severu a západě Ekvádoru v období dobývání; (MM).

quichuismo, m. • (2) (Am): výraz nebo morfém z kičuánštiny užívaný ve španělštině; (3) (Am): solecismus (chyba) v syntaxu španělštiny v oblasti Ekvádoru, Peru, Bolívie a Argentiny vlivem kičuánštiny; (MM).

quichuista, m. • (2) (Arg, Bol, Per): osoba, která mluví kičuánštinou; (MM).

quichuizante, adj. (1) (Per): mluvící kičuánštinou; (JD).

quichuizar, intr. (1) (Per): mluvit kičuánštinou; (MM).

quijongo, m. (1) (Kost, Hond, Nik): strunný hudební nástroj; ► skládá se z dlouhé, dřevěné, pružné tyče, natažené do oblouku konopnou tětivou, která má uprostřed připevněnou nádobku, sloužící jako ozvučnice, tón/zvuk vzniká klepáním malé hůlky o tětivu; ■ Syn: *taranga* nebo *taramba* (Hond); (RAE, MM).

quila, f. (← map. *cula*, „třtina, rákosí“) • (3) (Chil): druh bambusu; ► roste na území Chile; listí slouží jako pícnina pro dobytek; větve se zužitkují při výrobě plotů, pletiva, atd.; (MM).

quilamole, m. (← nah. *quilitl*, „bylina, rostlina“ + *amolli*, „mýdlové“) (1) (Mex): rostlina, jejíž kořen se používá jako mýdlo; (MM).

quilamutano, -na, adj. (1) (Chil): koňské plemeno; ► kříženec arabského plnokrevníka a chilského corralera; považuje se za jedno z nejlepších ras v zemi; (AM).

quilates, m., pl. (1) **perder uno los** ~ (Chil): nechat se vyvést z míry, ztratit trpělivost; (AM).

quilcacama, m. (1) (Ekv): pokoutní advokát, úředník; (AM).

quilco, m. (← map. *culco*) (1) (Chil): velký koš určený pro oblečení, zeleninu, atd.; (MS, MM).

quilde, m. (1) (Chil): návnada na lovení krabů; (AM).

quildear, intr. (1) (Chil): chytat kraby na návnadu; (AM).

quildón, m. (1) (Chil): provázek, šňůra; ► ve většině případů z kůry stromu *Aristolelia chilensis* z rodu podražec (*Aristolochia*), ale také i jiných rostlin; (AM).

quile, x. (1) **con** ~ (Kub): plno, hodně; (JD).

quilear, tr. (1) (Kub): koukat; př.: *no quilear los centavos* (nekoukat na halíř); (JD).

quilele, m. • (2) (Kub): pražená kukuřičná mouka; (AM).

quilche, m. (1) (Chil): střevo dobytka; (AM).

quilico, m. • (2) (Ekv): káně; (JD).

quiligua, m., i f. (← nah. *quilitl*, „luštěnina, zelenina“ + *huacalli*, „koš“) (1) (Mex): koš, košík na zeleninu, k uložení oblečení, atd.; (AM, MM).

quilili (quililico), m. (1) (Am): káně; (JD).

quililico, viz: *quilili*; (JD).

quilín, m. (← špan. *clin*) (1) (Chil): štětina, koňská žíně; (AM, MM).

quilina, f. (1) (Chil): chomáč štětín či koňské žíně; (AM).

quilinudo, -da, adj/subst. m. (1) (Chil): mající dlouhé štětiny, štětinatý; štětínáč; (MM, JD).

quillalla, f. (1) (Per), viz: *quiyaya*; (AM).

quillango, m. • (3) (← guar. *quiyapí*, „kůže z vydry“ + *ango*) (Arg, Bol, Chil, Urug): přehoz z kůží, který používají indiáni; ► indiáni na řece Paraná a Río de la Plata používali přehozy z kůže vyder nebo hlodavce *quiyá*, kteří se hojně vyskytují v oné oblasti, těmto kůžím se říkalo *quiyapí* (neboli kůže z vydry); Araukánci, kteří přišli do pampy v oblasti severní části Buenos Aires, vyráběli kůže z lam guanako nebo hovězího dobytka a nazývali je taktéž *quiyapí*; ■ Syn: *chimango*, *pirincho*; (MS, MM). • (4) (← map.) (Chil, Urug aj.): deka, přehoz z kůže; př.: ... *sonreía sudorosa con las piernas envueltas en el quillango* ...; (BDE).

quillay, m. (← map.) • **(2)** (Arg, Chil): *kůra tohoto stromu*; ► malé části kůry se užívají k praní jemného oblečení a mytí hlavy; lze ji zakoupit v lékárnách; ■ Syn: *jabón de palo*, *jaboncillo*; (RAE, MS, DA, MM).

quillón, m. **(1)** (Dom: Santo Domingo): sto, milion (krát); ► pomyslné číslo, které vyjadřuje obrovské množství; (AM).

quillpa, f. **(1)** (Bol): období, kdy se značkuje dobytek, viz: *yerra*; (AM).

quilmay, m. • **(2)** (Chil): půdopokryvná zapáchající rostlina *Myriogyne elatinoides*; ► kořen má léčivé účinky; (MM).

quilmo, m. **(1)** (Chil): dvevní závora (tlustá tyč); (AM).

quilmole, m. (← nah. *quilitl*, „bylina, rostlina“ + *molli* (*mulli*), „omáčka“) **(1)** (Mex): *potaje* ze zeleniny (podstatnou surovinou je *quelite* (viz)); ► ochucené různými bylinkami; (AM, MM).

quilo³, m. **(1)** *sacarle a una cosa el* ~ (Arg): vytěžit co nejvíce, vyždímat něco; (MM). • **(2)** (Am): centík; **(3)** *al* ~ (Kub): fajn, bezva; **(4)** *estar al* ~ (Kub): být jako křepelka; **(5)** *un ~ no tiene vuelta* (Kub): to neval; (JD).

quilombero, -ra, adj., subst. • **(4)** adj. (Am): bordelářský; **(5)** f. (Am): bordelmáma; (JD).

quiloncho, -cha, adj. **(1)** (Ven: Trujillo): hrubý, neomalený; (AM).

quiltamal, m. (nah. *quiltl* „bylina, rostlina“ + *tamal*) **(1)** (Mex): pokrm tamal plněný guacamole; (MM).

quilito, m. (← map. *quitho*, „malý pejsek“) **(1)** (Chil): ledaskdo, kdosi; (AM).

quiltrear, tr. (← *quiltro*) **(1)** (Chil): obtěžovat, otravovat; (AM).

quiltrín, m. **(1)** (Chil): otevřený kočár, viz: *quitrín*; (AM).

quiltro, m. • **(2)** (Chil): malý pes, voříšek, hafánek; př.: *quiltro vago* (toulavý voříšek); **(3)** (Chil): nicka, nedůležitý člověk; **(3)** (Chil): mrňous, skrček, človíček; př.: *quiltro humano* (človíček); (MM, JD).

quimachi, m. **(1)** (Bol): kadeř; (AM).

quimba, f. • **(3)** (Arg, Chil, Per): pohupování, ladnost při chůzi; **(4)** arch. (Ekv): úškleb; **(5)** (Kol, Ven): druh plátěné obuvi; **(6)** (Ekv: Esmeraldas): druh kožené boty; **(7)** (Pan): druh pokrmu *arepa* s kukuřicí; **(8)** pl. (Kol): obtíže, nouze; (AM). • **(9)** sg. (Kol, Ekv): sandál, viz: *ojota*; **(10)** (Chil, Per): ladný pohyb těla při tanci; (MM). • **(11)** (Ekv): finta; (JD).

quimbalete, m. **(1)** (Bol): železný nebo kamenný stroj ve tvaru pŕlměsíce; ► slouží k drcení, rozemletí nerostů; (AM).

quimbámbaras (quimbambas, quimbambia(s)), f., pl. **(1)** vulg. (Kub, Portor): zapadákov, prdel, tramtárie; př.: *vive en quimbámbaras* (bydlí až v horoucím pekle); (AM, JD).

quimbambas, f., pl. **(1)** vulg. (Dom): zapadákov, prdel, tramtárie; př.: *vive en quimbambas* (bydlí až v horoucím pekle), viz: *quimbámbaras*; ■ Syn: *cumbamba*; (AM, MM, JD).

quimbambia(s), f., (pl.) **(1)** (Kub): tramtárie; př.: *vive en quimbambia(s)* (bydlí až v horoucím pekle), viz: *quimbámbaras*; př.: *llegar de la quinta quimbambia* (přijít až z tramtárie); (JD).

quimbáncharo, m. **(1)** (Kol): harampádí; (AM).

quimbear, intr. • **(5)** (Ekv): kroutit se (jako had), otáčet; (AM).

quimbo, m. • **(3)** (Ekv, Per): natřásání, ladnost chůze; **(4)** (Dom: Cibao): velký revolver; (AM). • **(5)** (Antil): ibišek jedlý, viz: *quingombó*; **(6)** (Arg, Bol, Urug, Par): druh sladkého pečiva; (MM). • **(7)** (Arg): flákota, kus masa; (JD).

quimbolito, m. (1) (Ekv): druh těsta; ► z kukuřičné mouky nebo bramborového škrobu, cukru, vajec, másla; na závěr je těsto zabalené do listu a připravuje se v páře; (AM).

quimboliyo, m. (1) (Kost): jedlé semeno bobovitého keře kajan indický (*Cajanus indicus*, Spreng); ► je indického původu; roste ve Střední Americe, Antilách a Venezuele; ■ Syn: *quinconcho*; (MM).

quimbombó (quingombó), m. (← afr.) (1) (Kub, Ven, Kol, Mex): **proskurník jedlý, okra (*Abelmoschus esculentus*)**; ► rostlina původem z Afriky, pěstovaná v Americe, s velkými listy a žlutými květy, nezralé plody se používají v některých pokrmech k zahušťování a rovněž v medicíně; je vláknitá a zpracovává se na textilie; viz též: *angú*; př.: *se dirigió al caldero del quimbombó*; ■ Syn: *okra*; (RAE, NET, MM, BDE).

quimboso, -sa, adj. • (2) (Per): natřásající se, pohupující se, ladný v chůzi; (AM).

quimbumbia, f. (1) (Kub): dětská hra, viz: *cumbumba*; (AM).

químico, m. (1) *andar/caminar como* ~ (Kub, Portor): cupitat (teatrálně), dělat drobné krůčky; (AM).

quimil¹, m. (← nah. *quimilli*, „ranec oblečení“) • (2) (Chil, Mex): **balík (množství)**; (MS, AM, MM).

quimilí, m. (← kič.) • (2) (střArg, sevArg, Bol): druh kaktusu; ► trny jsou podlouhlé a velice tenké; (MM).

quimiquez, f. (1) (Kub): pitomost; (JD).

quimocho, m. (1) (Ven): tvárná hmota; ► získaná z vařeného tabáku a popela dřevěného uhlí; je oblíbená v oblasti And, kde konkuruje dalším neřestem, jako je alkohol či tabák; ■ Syn: *chimó, chimojo*; (AM).

quimpo, m. (1) (Chil): větev s hustým porostem listů; (AM).

quin, viz: *quiñar, quiñazo*; (MM).

quina, f. (← kič.) • (3) *tragar* ~, lid. (Am): snýst, strpět, vydržet; (4) (Am): antipyretická látka chinin v kůře různých jihoamerických stromů; (5) (Am): rodové jméno stromů; ► z kůry se získává antipyretická látka; druhové jméno určuje zejména výskyt příslušného stromu, např.: *Quina del Orinoco*; *Quina caribe*; *Quina brasileña*; *Quina de Guayaquil*; *Quina de Michoacán*; atd.; (6) **más malo que la** ~ (Am): velmi špatné; (AM, MM).

quinado, -da, adj. (1) (Per): děrovaný, označovaný; (2) (Per): podřobaný od neštovic; (MM).

quinacha, f. (← kič) (1) (Bol): druh chocholatých slepic s kadeřavým peřím a ostruhy jako mají kohouti; (AM).

quinal, m. (1) (Kol, Per): místo, kde rostou stromy *quina* (viz); (2) (Kol, Per): strom, který v kůře vytváří antipyretickou látku chinin; ■ Syn: *quino*; (MM).

quina-quina, f. (← *quina*) (1) (Arg, Per): druh stromu; ► má vonnou kůru, ze které se získává, stejně jako ze stromu *quina* (viz) antipyretická látka chinin; (MM).

quinar, tr. (1) (Kub): přesvědčit někoho, mít silné argumenty; (AM).

quincalla, f. • (2) (Ven): železářství; (JD).

quincetón, -ona, adj., subst. (1) adj. (Mex): patnáctiletý; (2) m/f. (Mex): patnáctiletý, -tá; (JD).

quinconcho, m. (1) (Ven): bobovitý keř kajan indický (*Cajanus indicus*, Spreng); ► pochází z Indie; obsah plodů, tedy lusků, je jedlý; ■ Syn: *quimboliyo, quinchoncho*; (MM).

quinde, m. (1) (Ekv, Per, Kol): **kolibřík**; (RAE, MM).

quinear, tr. **(1)** (Kol): nabrat na rohy; (AM).

quinesthesia, f. (← fran/řeč. *kinesthésie*) **(1)** (Arg): kinestezie; ► souhrn pocitů umožňující vnímání vlastního těla; (MM).

quinf, f. **(1)** (Kol): sandál nošený venkovany; (MM).

quingo, m. (← kič.) • **(2)** (Kol, Per): objížďka, oklika, klikatina; př.: *el río hace muchos quingos* (řeka se klikatí, má klikatý tok); **(3)** (Per): hanbinec, bordel; (AM, JD).

quingombó, m. (← afr.) **(1)** (Antil): ibišek jedlý neboli okra (*Hibiscus esculentus*), viz: okra, *quimbombo*; ■ Syn: *quimbo*; (MM).

quinch, f. (← kič. „rákosové pletivo“) **(1)** (JižAm): **tkanina nebo osnova z rákosu, se kterou se zabezpečuje střecha nebo stěna ze slámy, rákosu, třtiny, atd.**; obvykle se pokrývá z obou stran bahnem pro zpevnění; ■ Syn: *quincho*; (RAE, MM). • **(8)** (Kol): ohrada z bambusových tyčí; (AM). • **(9)** (Kol): kolibřík; (MM).

quinchamalí, m. (← map.) • **(2)** (Chil): jednoletá léčivá rostlina *Quinchamalium majus* a jiné druhy; ► z čeledi santálovitých *Santalaceae*; popíjí se z ní vylisovaná šťáva, z listů se připravuje odvar, který slouží k léčbě pohmožděnin a abscesu; (MM).

quinchihue, m. • **(2)** lid. (Chil): název pro několik rostlin z čeledi hvězdnicovitých; ► využívají se v domácím léčitelství; (MM).

quinchinela, f. **(1)** (Ven): píseň nebo příjemná melodie hraná na nástroj *quena* (viz); (AM).

quincho, m. • **(6)** (Arg, Urug): chudá farma; ► stěny jsou vyrobené z proutí, bambusu či jiného podobného materiálu (*quinch*), často pokryté bahnem, viz: *quinch*; (MM). • **(7)** (LaPlat): doškové stavení; př.: *en el quincho, con capacidad para cincuenta personas, ... acostumbra hacer sus fabulosos asados ...*; (BDE).

quinchoncho, m. **(1)** (Ven): bobovitý keř kajan indický (*Cajanus indicus*, Spreng), viz: *quinconcho*; (MM).

quiniar, tr. • **(2)** (Ven): narazit hrotem dětské hračky káča o druhou; (AM).

quinielero, m. • **(3)** (Arg, Urug): příjemce sázek ve hře *quiniela*; (MM).

quinina, f. (← *quina*) **(1)** (Am): alkaloid chinin; ► má bílou barvu; je amorfni a průzračný; bez něj by antipyretická složky v kůře stromu *quina* nemohla působit; **(2)** (Mex): název pro různé rostliny, obzvláště pak pro *Calea urticifolia* (z čeledi hvězdnicovitých); (MM).

quinio, m. • **(2)** (Ven): náraz dětské hračky káča o jinou; (AM).

quino, m. (← keč.) • **(2)** (Kol, Per): strom z rodu chinovník; ► jehož kůra má antipyretické účinky, viz: *quinal*; (MM, BDE).

quinoa (quínoa), f. **(1)** (szArg, Bol, Chil, Per): **merlík chilský, viz: quinoa**; (DA, MM).

quinoquino, m. **(1)** (Per): strom vonodřev peruánský (*Myroxylon Peruiferum*); ► extrahuje se z něj tzv. Peruánský balzám; (MM).

quinguecahue (quinelcahue), m. **(1)** (Chil): hudební nástroj Araukánců; ► složený ze dvou obloukovitých smyčců z koňské žíně; jedná se o imitaci nástroje monochord, který se v Evropě používal v prvním tisíciletí n. l.; (AM).

quinelcahue, viz: *quinguecahue*; (AM).

quinquín, m. **(1)** (Ekv): jedovatý mravenec; (MM).

quinquina, f. • **(2)** arch. (Am): strom nebo antipyretická látka obsažená v kůře toho stromu, viz: *quina*; **(3)** (Am): rostlina, která vytváří antipyretický chinin; (MM).

quinta, f. • **(9)** (Chil): basa, vězení; (JD). • **(10)** (Ven, Ekv aj.): dům, chata, stavení; př.: *se alquila en San Bernardino quinta de cinco dormitorios*; (BDE).

quinterón, -ona, adj. **(1)** arch. (Per): osoba patřící ze sedmi osmin k bílé rase; ► potomek matky bělošky a otce ze tří čtvrtin indiána a naopak; (AM).

quinto, m. **(1)** lid. (Mex, arch. v Chil): pětník, mince o hodnotě pěti centů, př.: *lo malo es que no no traemos ni quinto para el gasto*; **(2)** (Per): zlatá mince v hodnotě dvou sol; ► běžně se užívá ve zdrobněné formě *quintito*; **(3) en los ~s apurados**¹ (Arg, Kol, Per, Ven): vzdálené, těžce dostupné místo; ■ Syn: *en el quinto de la porra* (Kost), *en el quinto palo dulce* (Mex); (AM, BDE). • **(4) mandar a alguien a los ~s infiernos** (Arg, Chil, Par): poslat někoho k čertu, do háje; (MM). • **(5)** (Arg): parcela; **(6) en los ~s apurados**² (Am): v horoucím pekle; **(7) echar un ~** (Kub): vypadnout, odejít; (JD).

quintobé, m. **(1)** (Arg): druh ptáka, viz: *benteveo*; (MM).

quintové, m. **(1)** (Arg): pták tyran; (JD).

quinua, f. (← kič.) • **(3)** (Arg, Bol, Chil, Per): rostlina *Chenopodium quinoa*, Gay; ► jednoletá bylina; má hroznovité květenství lata, listy trojúhelníkového tvaru, které jsou jedlé stejně jako drobná semínka, ty se přidávají do polévek nebo se z nich připravuje nápoj; ■ Var: *quínoa*, *quinual*; (MM).

quinual, m. • **(2)** (Bol, Per): rostlina *Chenopodium quinoa*, Gay, viz: *quinua*; (MM).

quinuza, f. **(1)** (Ven): smutek, trápení; (AM).

quiña, f. • **(3)** (Per): zářez (ve dřevě); (JD).

quiñado, -da, subst., adj. • **(2)** f. (Per): nabrání, nabodnutí na rohy; **(3)** adj. (Per): plný děr, zářezů; (JD).

quiñar, zvrat. • **(13)** x. (Per): nadělat zářezy do dřeva; **(14)** zvrat. (Per): říznout se, pořezat se; **(15)** (Portor): zkrachovat, odejít s nepořízenou; (JD).

quiñazo, m. • **(2)** (Chil, Kol, Ekv, Per, Pan): **dírka**; ► **kteřou tento hrot udělá**; (RAE, MM).

quiñe, m. • **(9)** (Chil): bodec; (JD).

quiño¹, m. • **(8)** (Kol, Chil, Ekv, Per): náraz dětské hračky káči do druhé, viz: *quiñazo*; **(9)** (Kol): dětská hra; ► spočívá v úderech dětské hračky káča o jinou; (AM). • **(10)** (Am): píchnutí, šťouchnutí; **(11)** (Ekv): napití, hlt; (JD).

quiño², m. (← arw. *cúñal*, „sít“) **(1)** (Chil): tkaná taška z rostlinných vláken; ► používaná rybáři pro přenášení mořských plodů; (AM).

quipichar, tr. **(1)** (Per): nosit na zádech, hodit si na záda; př.: *llevar una guagua quipichada* (nést dítě na zádech); (JD).

quipu(s), m., (pl.) (← kič. *quipu*, „uzel“) **(1)** (Arg, Bol, Kol, Chil, Ekv, Per): kipu; ► uzlové písmo užívané Inky v období Incké říše; jde o mnemotechnickou pomůcku, která spočívala v hlavním provazu, z kterého visely barevné provázky z vlny s uzly; sloužilo k zaznamenávání událostí a skutečností, obzvláště pak těch statistických; pro rozluštění písma byly speciálně školeny osoby tzv. *quipucamayos* (viz); ■ Var: *quipu* (Ekv), *quipus* (Per); (AM, MM, BDE).

quipu(s), m. (pl.) **(1)** sg. (Ekv), viz: *quipu(s)*; **(2)** pl. (Per), viz: *quipu(s)*; (AM).

quipucamayo, m. (← kič. *quipu*, „uzel“ + *camayu*, „správce“) **(1)** arch. (Per): osoby, které byli schopné vysvětlit nebo přetlumočit kipu, viz: *quipu*; (MM).

quique, m. • **(5)** (Chil): lasice *Galictis barbara*; ► podobná arg. fretce; (BDE).

quiquirito, m. **(1)** (Kub): malý a statný kohout; **(2)** (Kub): muž malého vzrůstu, ale povýšený charakterem; (MM).

quirico, m. **(1)** (Ven): nosič, sluha; **(2)** (Ven): kapesní zloděj, zlodějíček; (AM).

quirinca, f. (1) (Chil): lusk se semeny rostliny *Vachelia cavennia*; (AM).

quiririó, m. (← guar.) (1) (svArg, Par): jedovatý had *Bothrops alternatus*; ► dosahuje běžné velikosti; ■ Syn: *vibora de la cruz*; (MM).

quirneja, f. (1) (Bol): pletenec z vlasů, pečiva (vánočka, houska, apod.) a jiného materiálu; (AM).

quirqui, m. (1) (Per: Puno; Bol): malá kytara vyráběná indiány z krunýře pásovců, viz: *quirquincho*; (AM).

quirquincho, m. (← kič. *quirquinchu*) (1) lid. (JižAm): druh pásovice (*Dasypus minutus*), jehož krunýř používají indiáni k výrobě malých kytar; ■ Syn: *mulita*, *peludo*, *tatú*; (RAE, MM). • (5) (Am): vztekloun; př.: *ponerse como un quirquincho* (zuřit, vztekat se); (JD). • (6) (Arg, Bol, Chil, Per): kytara z krunýře pásovice, př.: ... *algún famoso tocador de quena, de mandolina, de quirchincho* ...; (BDE).

quirusilla, f. (1) (sevArg, Bol): druh divoce rostoucí begónie; ► má tlustý a požitelný stonk, který má chladicí, osvěžující účinek; (MM).

quisa, f. (1) (Bol): zralý loupaný banán, pražený nebo sušený na slunci; (RAE, AM). • (4) (Mex): druh pepře; (MM).

quisadilla, f. (1) (Arg): zákusek z medu a mouky; (AM).

quiscamote, m. • (3) (Hond): jedovatý strom z podčeledi *Aroideae*; (MM).

quisco, m. (← kič. *quishca*) • (4) (Arg, Chil): rodový název trnitých kaktusů; (MM). • (5) (Chil): bodlák; (JD).

quisneado, -da, adj. (1) (Hond): zkroucený, křivý, přeložený; (MM).

quisnear, tr. • (4) (Hond): ohnout, složit; ► užívá se pouze jako participium; (AM).

quisneto, -ta, adj. (1) (Hond): zkroucený, křivý, přeložený; (AM).

quispiño, m. (← aim. *kespiña*) (1) (Per: Puno): housky z mouky z rostliny *Chenopodium pallidicaule*; (AM).

quisquémel, m. (← nah.) (1) (Mex): druh vlněného nebo bavlněného ponča; ► hlavní součástí šatníku indiánek, viz: *quisquémil*; (MM).

quisquémil (quisquémel), m. (1) (Mex): druh oděvu, viz: *quesquémil*; (AM).

quisquillar, intr. (1) (Chil): být rozmrzlý; (JD, DA).

quisquinar, x. (1) (Arg): namačkat, natlačit, naplnit vrchovatě; (JD).

quita, f. (← arw. *quitha*) (1) (Chil): dýmka, i indiánská; ► z kamene nebo bělicí hlíny a dřeva; (AM).

quitacalzón, m. • (5) (jižPer): první prostřihávání koky; (AM).

quitacamisa, m, i f. (1) (Kub): karetní hra, viz: *arrancacamisa*; (AM, MM).

quitada, f. • (2) (Mex): odstranění; (3) (Mex): zakázání; (JD).

quitado, -da, adj. (1) ~ **de bulla** (Chil): ostýchavý, plachý; př.: *un hombre no podría proponer algo que no fuera serio a un marido perfecto y quitado de bulla como yo*; (BDE).

quitagusto, m. (1) (Ekv, Per): samozvaný host, vetřelec; (AM). • (2) (Ekv): obejda, zlomyslník; (JD).

quitaipón, m. • (3) **de ~** (Kub): nouzový; př.: *casas de quitaipón* (nouzové baráky); (JD).

quitamonas, m/f. (1) (Am): pochlebník; př.: *ser un quitamonas* (podkuřovat komu); (JD).

quitanda, f. (← afr-braz.) • (2) (Urug): pojízdný stan s prostitutkami; ► usazovaly se v blízkosti vesnic; vevnitř se popíjelo a jedlo; (MS, MM). • (4) (Urug): druh pouličního

stánku; ► nabízí se zde domácí, venkovské jídlo, např.: chléb, sladké věnečky (*rosas*), empanády, sladké pokrmy, atd.; (AM).

quitandera, f. • (3) (Urug): ženy provozující pouliční stánek s občerstvením *quitanda* (viz); (AM). • (4) (Urug): holka z bordelu; (JD).

quitapesos, m. (1) (Am): vyděrač; př.: *es un quitapesos* (vymačka z člověka všechny peníze); (JD).

quitar, x. • (27) (Kub): změnit, přeladit (stanici); (28) (Chil): zabavit; (29) **Vd me ha quitado el horcón de arriba** (Kub): to jste mi sundal kámen ze srdce; (30) **¿quién quita?** (Am): kdo ví?, možná, jen aby; (31) **quien quita que/y** (Am): kéž by; (JD).

quitasolillo, m. • (3) (Kub): pečivo kasava; (JD).

quitasueños, m., pl. (1) (Per): železný kruh; ► visí z něj papírové proužky s kousky skla; silou větru do sebe naráží a vydávají zvuk; jde o vesnickou ozdobu, užívá se při zvláštních příležitostech, jako jsou lidové slavnosti; (AM, MM).

quite, m. (1) (Am): uhnutí, úskok, škubnutí tělem; ► k zabránění srážce, ráně, atd.; (2) (Am): ve fotbale, vzít protihráči míč; (MM).

quitilipi, m. (1) venk. (Arg: Santiago del Estero): sova pálená; (MM).

quitrín, m. (1) (JižAm, ne Per, Antil, Guat): otevřený dvoukolák; ► s jednou řadou k sezení se stříškou, před kterou je kozlík; používá se v celé Jižní Americe pod různými oblastními názvy; ■ Syn: *quiltrín*; (AM, MM). • (2) (Am): tříkolka; (3) (Am): dětská hračka vozíček s koníčkem; (JD).

quitupán, m. (1) (Mex): agávové víno; ► pojmenování pochází z názvu z městečka (ve státě Jalisco), kde se vyrábí; chuťově se podobá tequila; (AM).

quitusco, m. (← aim. *kichusko*) (1) (Per): sladká směs; ► z yuky a nerafinového cukru zabalená v kukuřičném listu; (AM, MM).

quiubo (quiúbole) (1) (Am): jak se vede?; (2) (Am): no a?; (JD).

quiúbole, viz: *quiubo*; (JD).

quivira, f. (1) **Reino de ~**, arch. (Am): území mezi současným Novým Mexikem a Floridou; ► tuto oblast Severní Ameriky takto pojmenovali Španělé; (MM).

quiyá, m. (1) (LaPlat): druh hlodavce; ■ Syn: *capibara*, *capincho*, *coipo*, *nutria*; (MM).

quiyapí, m. (← guar. „kůže z vydry“) (1) (Arg): kožený oděv indiánského kmene Guaraní, určen k pokrytí zad; (AM). • (2) arch. (Arg, Urug): kožená přikrývka, viz: *quillango*; (MM).

quiyaya, f. (1) (Per): hůl s rolníckými a pentlemi, používá se při tanci; (2) (Per): hudba a tanec, při kterém se hůl užívá; ► charakteristický pro provincii *Angasmarcha*; (AM, MM).

quizá (quizás), adv. (1) ~ **qué** (Am): kdovíco; (2) ~ **si** (Am): kdoví jestli; (JD).

quizarrá, m. • (2) (StřAm): obecný název pro mohutné stromy z čeledi vavřínovitých, např.: *Nectandra sinuata*, aj.; (MM).

quizás, adv. (1) ~ **qué** (Am): kdovíco; (2) ~ **si** (Am): kdoví jestli, viz: *quizá*; (JD).

quizque, adv. (1) (Am): prý; př.: *él viene quizque mañana* (prý přijde zítra); (JD, DA).

capibara, m. (1) (LaPlat): hlodavec, viz: *quiyá*; (MM).
capincho, m. (1) (Arg, Urug): hlodavec, viz: *quiyá*; (MM).
coipo, viz: *quiyá*; (MM).
cumbamba, f. (1) (Dom), viz: *quimbambas*; (MM).
epazote, m. (1) (Mex): rostlina, viz: *quenopodio*; (MM).
frutilla, f. (1) (Arg, Kol, Chil, Ekv, Par, Per, Urug): jahodník *Fragaria chilensis*, Gay, viz: *quelguén*; (MM).
chimango, viz: *quillango*; (MM).
chimó, viz: *quimocho*; (AM).
chimojo, viz: *quimocho*; (AM).
jabón, m. (1) ~ **de palo** (Chil, Par, LaPlat): kůra stromu mydlokor tupolistý (*Quillaja saponaria*), viz: *quillay*; (MM).
jaboncillo, m. (1) (Antil, StřAm, Kol, Ekv, Mex, Per): kůra stromu mydlokor tupolistý (*Quillaja saponaria*), viz: *quillay*; (MM).
kerosene, m. (1) (Am), viz: *querosín*; (MM).
mulita, f. (1) (Arg), viz: *quirquincho*; (MM).
nutria, f. (1) (Am), viz: *quiyá*; (MM).
paico, m. (1) (Arg, Bol, Chil, Ekv): rostlina, viz: *quenopodio*; (MM).
peludo, m. (1) (Arg, Urug), viz: *quirquincho*; (MM).
pincullo, viz: *quena*; (MM).
pirincho, m. (1) (Arg, Par), viz: *quillango*; (MM).
taramba (taranga), f. (1) (Hond): nástroj, viz: *quijongo*; (MM).
tatú, m. (1) (Arg, Par, Urug), viz: *quirquincho*; (MM).
tiaca, f. (1) (Chil): strom, viz: *quiaca*; (MM).
víbora, f. (1) ~ **de la cruz** (Arg, Par, Urug): druh hada, viz: *quiririríó*; (MM).

3. COMENTARIO DE LA TRADUCCIÓN

En el tercer capítulo del trabajo presente mi intento primordial será enfocarme en problemas o dificultades que había durante la elaboración del material lexicográfico. Por supuesto no habrá nada nuevo bajo el sol, cada uno que trabaja con una lengua extranjera lo sabe perfectamente y se enfrenta con algo parecido: durante el procedimiento de la traducción se buscan equivalentes adecuados apoyándose en diccionarios y en propia sabiduría pero la verdad es que la ambigüedad, el desconocimiento cultural u otros obstáculos no nos lo facilitan.

3. 1. *Hechos generales*

Como he dicho ya en la introducción, la base fundamental para mi trabajo fueron los cuatro diccionarios, tres en español y uno en checo. Éstos me dieron la posibilidad de echar vistazo a varios ámbitos y campos, por ejemplo se trata de: la medicina, la fauna, la flora, la gastronomía, la cultura y la tradición indígenas, la vida cotidiana, etc.

Cada uno de los autores tiene su propia manera como hacer el diccionario, por esta razón es necesario tener la paciencia en la hora de trabajar con ellos y también informarse bien de la estructuración, del estilo gráfico, del uso de abreviaturas, etc. De todos modos no cabe duda alguna que para crear los diccionarios hicieron un inmenso esfuerzo que exigía una gran cantidad del tiempo. Especialmente, teniendo en cuenta que vivieron en la época tan distinta a la que tenemos hoy con todo al alcance de la mano. A pesar de eso, me gustaría expresar mi punto de vista hacia los diccionarios y hablar tanto de los puntos fuertes como de los débiles que descubrí trabajando con ellos. Empecemos destacando algunos puntos fuertes:

- En mi opinión el diccionario de Morínigo (MM) es bien estructurado, cada una de las acepciones es marcada con el número correspondiente en la fila, así que uno no se pierde en un desorden. El de Malaret se basa en las reglas parecidas pero el suceso de las acepciones no está siempre tan claro a la primera vista.
- En general se puede decir que definiciones de lemas suelen ser cortas pero de vez en cuando Morínigo (MM) hace una excepción y pone curiosidades o hechos históricos, sobre todo, de los pueblos indígenas.
- En el caso del diccionario de Steel (BDE) aprecio mucho la idea que el autor escribe las explicaciones de todas las acepciones tanto en español como en inglés, además el uso de los ejemplos es muy útil. Por ejemplo la entrada «**orillero, -ra**» —empleada

como el sustantivo y el adjetivo— es definida en español como «arrabalero»² que según el Diccionario de la Real Academia Española (el DRAE) en línea dice ser un «Habitante de un arrabal» o «Dicho de una persona: Que en su traje, modales o manera de hablar da muestra de mala educación».³ La definición inglesa suena «common/lower class (person)».⁴ Así que todo lo mencionado nos lleva a la conclusión que lo podemos traducir al checo como «spodina, chudinský».

- Una gran ventaja que se me ofreció, fue la posibilidad de trabajar con el diccionario de Dubský (JD), ya elaborado en la lengua checa. Gracias a eso no fui obligada a consultar diccionarios para entenderlo.

Por otro lado, había unos puntos débiles:

- En algunas ocasiones Morínigo (MM) y Malaret (AM) mencionan origen supuesto de lemas: lenguas de procedencia, palabras concretas de las que se derivan y su significado. Debido a eso no considero conveniente reproducir éste tipo de informaciones poco confiables.
- En el diccionario de Dubský (JD) hay entradas ya traducidas al idioma checo, así que se espera que es super fácil comprenderlas. No obstante, en vez de cuando me cuestó trabajo entender bien el esquema del diccionario. Como el diccionario fue elaborado ya hace unas décadas de años, enfrentamos la realidad del empleo de expresiones arcaicas y coloquiales que hoy día no se emplean más o no con tanta frecuencia, p. ej.: el «**oficial de pluma**» interpretado como «škrabák, inkoust (písař)»; si el autor no pusiera «písař»⁵, nunca imaginaría de qué precisamente se trata. En un caso hasta no incluí un sentido entre los elaborados: la «**quilombero**» definida como «bordelnice». Para estar sincera, antes nunca escuché la expresión, ¿será la empleada o la jefa del prostíbulo, por el hecho que las palabras parecidas como «quilombear» o «quilombo» tienen algo que ver con el prostíbulo, o una mujer sin tener la costumbre de limpiar? Lo más lógico es la primera opción, por eso hay que constatar que tanto «prostitutka» como «bordelmáma» ya forman parte de las acepciones de la entrada «quilombero». Otro hecho que se debe también a condiciones reducidas para la investigación

² Brian STEEL, *Breve diccionario ejemplificado de americanismos*, Madrid: Arco Libros, S. L., 1999, 156.

³ «arrabalero», en *Diccionario de la lengua española* [en línea], 22.^a ed., Real Academia Española, 2001, <www.rae.es>, [consulta: 24/3/2013].

⁴ STEEL, *Breve diccionario ejemplificado de americanismos*, 156.

⁵ Josef DUBSKÝ, *Velký španělsko-český slovník, I, II*, Praha, 1999, 277.

lingüística es la distribución geográfica del uso del lema. El autor embarca entradas tanto del español europeo como del español americano que es un hecho que pudiera explicar por qué el diccionario suele ser general en cuanto a las expresiones del español de América; en la mayoría de los casos indica solamente la abreviatura del americanismo y con menos frecuencia se nos presenta algún país o países concretos. Asimismo no es ideal la falta del uso de abreviaturas de algunas clases de palabras y, sobre todo, las formas del verbo. La verdad es que el autor distingue sólo dos formas de verbos: la reflexiva y la no reflexiva; están ausentes las marcas de las formas transitivas e intransitivas. Traduciendo una expresión de una lengua a otra, siempre no es posible mantener la misma forma del verbo o, en general, las clases de palabras. Así que teniendo como la base expresiones en checo no sabemos con certeza si en español corresponden a la misma categoría o no. Para complementar estas informaciones, consulté el *Diccionario de americanismos* (DA). Por supuesto, en algunos casos se me hizo imposible encontrar tales lemas o sentidos, así que empleé la marca «x.» para advertir de la ausencia de éste tipo de información.

- A los autores les tengo que reprochar un poco en lo que se refiere a la fauna y a la flora, el problema es que muchas veces son bastante generales y dan pocas informaciones sobre una especie animal o vegetal. Hay que decir que la mejor descripción, incluso la denominación latina, caerían muy bien tanto para la identificación como para la búsqueda de un equivalente checo, si éste existiera. Para ser más concreta, doy un ejemplo para demostrar que de vez en cuando nos enteramos sólo de que se trata de una especie de la hierba, del mamífero, del pez, etc. y los autores no indican ningunas informaciones específicas, p. ej. la entrada «**quila**» del diccionario de Morínigo (MM) se nos ofrece explicada como «Especie de bambú de Chile. Las hojas son buen forraje para el ganado, y de las ramas se hacen cercas, encañados, etc. Tiene otros usos domésticos».⁶ De todo ésto es posible sacar solamente una única conclusión: sabemos unas características del árbol, sin embargo, no tenemos ni idea de cuál tipo del bambú se habla. No supongo que exista sólo un tipo del bambú con éstos rasgos que se encuentre en el territorio chileno.

⁶ Marcos A. MORÍNIGO, *Diccionario del Español de América*, 2.ª ed., 1996, 565.

METODOLOGÍA:

Para aclarar y endenter bien mi procedimiento del trabajo, pongo algunos hechos concretos:

En primer lugar, hay que mencionar algunas informaciones del lema, sobre todo, una descripción más bien teórica cómo es estructurado y qué tipo de información puede contener.

Ejemplos:

ojite, m. (← nah. *oxitl*) • **(2)** (Mex): mlékovec obecný (*Brosimum alicastrum*); ► vysoký a mohutný strom rozšířený ve Střední Americe a Mexiku; listy jsou využívány jako druh pícniny; jeho jedlý plod obsahující škrob je chuťově podobný kaštanu; roste na březích řek a potoků; ■ Syn: *ojoche*; (MM, NET).

olluco (ulluco), m. (← kič. *ullucu*) **(1)** (Per, Ekv): druh brambor; ► pěstované v oblasti od Venezuely po Peru; (MM).

ordinarez, f. **(1)** [Š: *ordinariez*] (Arg, Ekv): hrubost, nevychovanost, obyčejnost; (AM, JD).

out-board [aut-bord], m. **(1)** (Am): kluzák; **(2)** (Am): závod kluzáků; (JD).

quiché, subst., adj. **(1)** m. (Am): indián patřící do jedné z etnických skupin Mayů; **(2)** (Am): jazyk těchto indiánů; ► nepatří k vymřelým jazykům, hovoří se jím v oblasti Mexika a Střední Ameriky; **(3)** subst/adj. (Am): souhrnný název pro indiánskou komunitu a kulturu v Guatemale; (MM).

Al principio va el lema, eventualmente su variante entre paréntesis, siempre en letra negrita. Luego en pocos casos aparece la pronunciación del lema en corchetes. Si no hace falta poner la pronunciación, está la abreviatura correspondiente marcando la clase de palabra (en el caso del sustantivo se pone el género o también la marca del plural si hace falta) o si se trata del verbo va la forma verbal: transitiva, intransitiva y/o reflexiva. Advierto que si se separa una clase de palabra de otra o una forma del verbo de otra por la coma, sólo se trata de la enumeración del uso. Por otro lado, si se separan por la marca de la barra, esto anuncia el empleo de todas las formas puestas a la vez en el mismo caso—independiendo de la posición, es decir, este tipo de información va junto con el lema o también con un concreto sentido—. Por ejemplo «**quiché**» nombra las siguientes clases de palabras: el sustantivo y el adjetivo;

más adelante nos fijamos en que el primer y el segundo significado son el sustantivo⁷, pero la acepción número tres se emplea ya tanto como el sustantivo como el adjetivo.

Después puede seguir la abreviatura que nos informa de la variedad lingüística y del ámbito de empleo del lema, p. ej.: el habla familiar, un vulgarismo, un arcaísmo, una jerga, etc. A veces se nos ofrece la información de lenguas de procedencia, palabras concretas de las que se deriva el lema y su significado; todo va en paréntesis. Mientras que entre corchetes es posible que esté escrita la variante española del lema respectivo. En las tres situaciones mencionadas la posición puede diferir, así que son dos posibilidades: sea delante de la enumeración de sentidos o directamente junto con una acepción concreta (en este caso se considera que valen sólo para ésta acepción y no para las que siguen).

Una vez puestos los datos ahora nombrados, siguen acepciones del lema anunciadas con el número en negrita. Cada sentido corresponde al lema o a locuciones y giros donde el lema figura. Hay que advertir una cosa que ocurre: si el lema va con un número más alto que uno, a éste número siempre le precede la marca del punto negro «●», que quiere decir que alguien ya había elaborado uno o más sentidos del lema. Detrás del número va enumerada la distribución geográfica del lema y el sentido, muchas veces con la marca «►» que señala una adición del carácter enciclopédico. Enseguida se puede agregar algún ejemplo, variante o sinónimo del lema. Finalmente entre paréntesis se pone la abreviatura de una o más de las fuentes de las que conseguí informaciones puestas. Eventualmente sigue la marca del punto negro que anuncia una nueva fuente de informaciones.

En segundo lugar, como se puede observar, primero van las acepciones del diccionario (AM) y después siguen las del (MM), (JD) y por último del (BDE). Aunque ha de nombrar que en un caso no hay la necesidad de seguir el orden dado: si una entrada o un sentido son ya elaborados por uno de mis ex compañeros —que pongo siempre en rojo— y hace falta añadir algunos datos, sea las clases de palabras, las formas del verbo o unas informaciones de más, éstos están siempre como primeros. Así que no es un error que los números de las acepciones no sigan la fila numérica.

⁷ El segundo sentido es también el sustantivo aunque no contiene esta marca. Si un sentido no indica la abreviatura de una clase de palabra o una forma del verbo, se considera que se rige por la que le antecede, así que el segundo sentido es el sustantivo del género masculino. Hay que subrayar que ésta es una de las pautas que sigo en todo el trabajo.

Ejemplo:

queco, m. **(1)** hovor. (← lunf.) (**Urug**, Arg): **bordel (nevěstinec)**; (**RAE**, AM). • **(3)** lid. (Arg): kašpar, šáša; (MM).

El primer sentido nos demuestra que alguien tradujo la palabra «queco» como «bordel (nevěstinec)» a base del Diccionario de la Real Academia Española (RAE) y puso Uruguay como país donde la acepción está en uso. Sin embargo, vemos que hay otro país mencionado y todo en negro es el hecho que se apoya sobre el diccionario (AM), es decir, que se trata de mi trabajo complementario. La segunda acepción «**(3)**» es elaborada a base de uno de los cuatro diccionarios que me tocaron.

En tercer lugar, al final de cada letra hay unas entradas que a primera vista no tienen nada que ver con las letras O y Q. Ya que lemas que empiezan con éstas letras muchas veces hacen referencia a otras en el sentido de que son sus variantes o sinónimos, las pongo aparte para que no perdamos la coincidencia entre ellas.

En cuarto lugar, dado que trabajé con los cuatro diccionarios, en el trabajo se usa mucho la marca del punto negro que, como ya sabemos de la lista de abreviaturas, indica una nueva fuente. Quiero aludir al hecho que en el caso de las clases de palabras (eventualmente las formas del verbo), el símbolo no acaba su validez, así que se consideran que son las mismas.

Ejemplo:

olotón, -ona, adj., subst. • **(3)** adj. (Mex: Guanajato): neforemný; (AM). • **(4)** (Mex): bříchatý; **(5)** m/f. (Mex): břícháč, bříchatec; (JD).

Según lo dicho, el caso número cuatro comparte la misma clase de palabra como el tercero, en otras palabras, los dos son adjetivos. Mientras que en la quinta acepción viene un cambio de la clase de palabra del adjetivo al sustantivo.

3. 2. Problemas concretos y ejemplos prácticos

En esta parte quiero trazar la problemática principal que tuve elaborando los lemas y especialmente dedicar tiempo a los casos concretos y sugerir mis ideas y soluciones para la traducción.

La peor complicación que se presentó fue, sin duda alguna, la ambigüedad de palabras. Los autores —que escriben en la lengua española— indican varias veces sólo una única palabra que debería explicar a qué se refiere el sentido respectivo. No estoy segura, en el caso de los hablantes nativos del español, hasta qué punto les ayude este tipo de explicación, sin embargo, supongo que para todos los hablantes no nativos del español no nos sirve mucho. Por supuesto, siempre no es imposible encontrar tales significados pero en unos casos hay una escala amplia de soluciones y la tarea se hace más difícil en la hora de elegir la apropiada. Más adelante nombro algunos ejemplos más discutibles, siguiendo el orden alfabético, empezamos con:

- «**obstinado, -da**» = «quisquilloso».⁸ Al consultar el diccionario de Jiří Chalupa, me decidí indicar todas las soluciones que él ofrece. Para el adjetivo «malicherný, nedůtklivý, háklivý» y los sustantivos «nedůtklivec, puntičkář»,⁹ de los que se notan dos sentidos que se aplican siempre al ser humano: la persona que se enfada con rapidez o la que es muy detallista.
- Lo que a mí me llamó la mayor atención fue el «**oído de la aguja**» = «ojo de la aguja».¹⁰ Basándome en la exacta traducción, cada uno es capaz de imaginar a lo que se refiere, sin embargo, no me conformé con esto e intenté buscar otra explicación posible. Todo el proceso me llevó hasta la Biblia. El ojo de la aguja es nombrado en el libro de San Mateos del *Nuevo Testamento*: «Es más fácil que un camello pase por el ojo de una agüja, que un rico entre en el Reino de los Cielos».¹¹ Con sinceridad, la Biblia es un campo fuera de mi interés personal, por esta razón tuve que consultar muchas fuentes para ayudarme: tanto para saber qué papel desempeñaba precisamente

⁸ MORÍNIGO, *Diccionario del Español de América*, 456.

⁹ Jiří CHALUPA, *Španělsko-český a česko-španělský*, FIN LEXIKA, a. s.: Praha, 2008, 564.

¹⁰ Augusto MALARET, *Diccionario de Americanismos*, 3.ª ed. Buenos Aires, 1946, 597.

¹¹ Galo MOLINA MOLINA, «Es más fácil que un camello pase por el ojo de una agüja a que un rico entre al Reino de los Cielos», en *Amigos en la Fe*, <<http://www.fraynelson.net/profiles/blogs/es-m-s-f-cil-que-un-camello-pase-por-el-ojo-de-una-ag-ja-a-que-un>>, [consulta: 17/11/2012].

como qué opción tenía para la traducción. En primer lugar, en cuanto al uso: los comerciantes pasaban la mercancía junto con su medio de transporte, con el camello, por la puerta lateral de las ciudades cercadas por las murallas (p. ej. Jerusalén) al venir tarde allá.¹² En segundo lugar, apoyándome en la cita del Nuevo Testamento, la Biblia en checo denomina la puerta como: «ucho jehly».¹³ A pesar de que hablamos de dos diferentes órganos corporales, prefiero considerar que el sentido tiene dos opciones de la percepción: el sentido figurado de la puerta y la traducción literal de la aguja por la cual se puede enhilar la hebra.

- «**quemazón**» = «baratillo».¹⁴ Según el DRAE se ofrecen tres soluciones posibles: «Conjunto de cosas de lance, o de poco precio, que están de venta en lugar público», «Tienda o puesto en que se venden» o «Sitio fijo en que se hacen estas ventas»¹⁵. Debido a eso, mi propuesta es que los tres sentidos del baratillo figuren nombrados: «bleší trh, zboží na něm prodáváné (veteš) nebo místo prodeje (obchod, veřejný prostor)».

Otro impedimento fue la búsqueda de equivalentes checos adecuados. Por realidades totalmente diferentes hay que enfrentarse con la ausencia de términos y así no queda otra alternativa que traducir expresiones a la lengua materna intentando captar la idea lo mejor posible con la ayuda de descripciones.

- «**obispo**» = «borrego con cuatro cuernos».¹⁶ En palabras más generales ofrezco la siguiente solución: «mládě ovce mezi jedním a dvěma roky se čtyřmi rohy». Sin embargo, me gustaría nombrar la terminología de criadores: para el individuo desde doce hasta dieciocho meses se emplea en checo la palabra «roček», para el mayor existen las denominaciones «beran, skopec».¹⁷

¹² «El ojo de una aguja» <<http://www.nibaje.com/?p=6563>>; [consulta: 17/11/2012].

¹³ Dominik OPATRŇÝ, «Velbloud uchem jehly», en *Theofi: Biblel*, <<http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=44>>, [consulta: 17/11/2012].

¹⁴ MORÍNIGO, *Diccionario del Español de América*, 562.

¹⁵ «baratillo» en *Diccionario de la lengua española* [en línea], 22.ª ed., Real Academia Española, 2001, <www.rae.es>, [consulta: 26/3/2013].

¹⁶ MALARET, *Diccionario de Americanismos*, 596.

¹⁷ «Ovce domácí», en *Beranyduc*, <<http://www.beranyduc.cz/ovce-domaci-2>>, [consulta: 11/9/2012].

- «Hay veces que un **ocotito** provoca un quemazón» = «una persona, incitando una riña, puede ser causa de muy malos resultados».¹⁸ A lo mejor existe un proverbio checo que capte la misma idea. Sin embargo, no lo propongo y al menos me gustaría dar mi idea cómo expresar el significado en checo en otras palabras: «někdy stačí jen plamínek pro rozpoutání ohně»; aunque obviamente se nota de la explicación del diccionario que el refrán se aplica a las personas.¹⁹
- «Mientras menos burros, más **olotes**» = «Mientras menos perros, menos pulgas; mientras menos bultos más claridad»²⁰ o otra fuente dice: «A menos bultos, mayor claridad».²¹ Con el refrán explicado a través de los otros llegamos aparentemente a un callejón sin salida, pero tener la posibilidad de trabajar con un refranero, la situación no resulta tan desagradable. Todos los refranes expresan la misma idea: cuanto menos de personas, más les queda; en otras palabras, los que se van, pierden su parte a favor de los que se quedan.²² En checo lo expreso como «čím méně lidí, tím více získají ve svůj prospěch».
- «**orinoquense (orinoqueño, -ña)**» = «(persona) (de la región) del río Orinoco».²³ No fue difícil traducir la expresión como el adjetivo pero formular el sustantivo de la manera comprensible para los lectores se mostró más complicado. Que yo sepa, en checo no utilizamos una expresión de sólo una palabra que exprese con perfección el sentido requerido. Así que finalmente para el sentido elegí la siguiente opción: «orinocký (i o osobách), od řeky Orinoko».
- «**quinterón, -ona**» = «hijo de blanco y cuarterona».²⁴ Para decir la verdad, este lema fue el más difícil de traducir. Como la realidad del mestizaje no está presente en nuestro país, tuve que acudir a una descripción poco torpe, además teniendo en cuenta que el resultado debería ser el adjetivo: «osoba patřící ze sedmi osmin k bílé rase; ► potomek matky bělošky a otce ze tří čtvrtin indiána a naopak».

¹⁸ MALARET, *Diccionario de Americanismos*, 597.

¹⁹ «hay veces que un ocotito provoca una quemazón» en *Academia Mexicana de la Lengua*, <<http://www.academia.org.mx/dicrefran/DICAZ/b.htm>>, [consulta: 29/3/2013].

²⁰ MALARET, *Diccionario de Americanismos*, 599.

²¹ MORÍNIGO, *Diccionario del Español de América*, 460.

²² «entre menos burros, más olotes» en *Academia Mexicana de la Lengua*, <<http://www.academia.org.mx/dicrefran/DICAZ/b.htm>>, [consulta: 29/3/2013].

²³ STEEL, *Breve diccionario ejemplificado de americanismos*, 156.

²⁴ MALARET, *Diccionario de Americanismos*, 695.

El tercer grupo lo forman expresiones exclusivamente del diccionario de Morínigo (MM), donde el autor cita varios libros que solamente nombran acepciones respectivas. Ya que faltan informaciones muy importantes para poder considerarlas completas, por esta razón prefiero excluir este tipo de sentidos de mi tesis y aquí hacer solamente mención de ellos. Lo que pasa es que en todos los casos están ausentes datos de la distribución geográfica; sólo unos indican el género (todos son probablemente el sustantivo); en otros el significado semejante es ya antes mencionado en otra acepción o hasta en la explicación de palabra concreta de la que se deriva. Se trata de las siguientes siete entradas:

orones ‘trojes para el maíz’ [Betanzos, 128].

oscollo ‘paresce un gato, salvo ques mayor y mata las gallinas’ [Relaciones, II, 15].

quentes ‘picaflor’ [Relaciones, II, 192].

quichua ‘que quiere decir tierra templada’ [Relaciones, I, 181], ‘de buen temple’, ‘ni frío ni caliente’ [Relaciones, I, 199].

quijo ‘minas en quijo, que es topar la veta en duro’ [Capoche, 125].

quijones ‘toda la yerba es una que acá llamamos quijones, que sabe y güele a anís’ [Relaciones, I, 20 (1570)].

quimillo ‘raíz silvestre’ [Relaciones, II, 59].²⁵

Por último, cabe mencionar palabras dudosas, donde para mí no resultó inequívoco a qué se refieren los autores. Desgraciadamente, para este tipo de expresiones no indico ninguna propuesta final para la traducción. Considero mejor no incluir las acepciones de los lemas de la siguiente lista en mi tesis para evitar graves errores:

- «**ocasión**» = «vez».²⁶ «Momento en que se realiza o se repite una acción», «Ocasión en que se realiza o se repite una acción», «Puesto que corresponde a una persona en una cola» o «Momento u ocasión en que a una persona le corresponde por orden hacer una cosa».²⁷ Fijándonos en las definiciones del diccionario en línea, podemos constatar que en checo se pudiera tratar de: «krát, okamžik, místo, pořadí». Pero la cuestión es, si de verdad una de éstas posibilidades para la traducción es la buscada o no.

²⁵ MORÍNIGO, *Diccionario del Español de América*, 463, 563-565, 567.

²⁶ Ibid, 456.

²⁷ The Free Dictionary <<http://es.thefreedictionary.com/vez>>, [consulta: 30/3/2013].

- «**orden**» = «entendido oculto entre varios».²⁸ Para decir la verdad no tengo muy claro qué pudiera ser pensado bajo el «entendido oculto». ¿Será una persona muy sabia que no demuestra su vocación e inteligencia ante los demás?
- «**orillera**» = «la cuerda o viga que va en los extremos laterales de un edificio».²⁹ El problema es que no puedo imaginarme qué papel precisamente desempeña la cuerda o viga, si forma parte del tejado o del muro lateral...
- «**quiebres**» = «desquites, quiebros».³⁰ Se me hizo imposible encontrar un significado que fuera un poco común: los «desquites» se refieren a una compensación o venganza, mientras que los «quiebros» a un movimiento del cuerpo.³¹

²⁸ MALARET, *Diccionario de Americanismos*, 600.

²⁹ Ibid, 601.

³⁰ Ibid, 693.

³¹ <<http://www.wordreference.com>>, [consulta: 30/3/2013].

4. CONCLUSIÓN

El propósito de la tesis es contribuir con la letra O y la Q al futuro diccionario de los americanismos español-checo y seguir en el trabajo de mis ex compañeros que ya habían elaborado lemas que empiezan con las letras a base del *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Española (RAE), *El español de América* de Marius Sala (MS), *Diccionario de hispanoamericanismos no recogidos por la Real Academia* de Renaud Richard (RR).

Mi trabajo consistía en el hecho de complementar los lemas ya hechos con informaciones adicionales y enriquecer el corpus con los lemas o sentidos nuevos provenientes de *Diccionario de americanismos* de Augusto Malaret, *Diccionario del Español de América* de Marcos Augusto Morínigo, *Velký španělsko-český slovník* de Josef Dubský y *Breve diccionario ejemplificado de americanismos* de Brian Steel.

La parte inseparable de la tesis la forma el comentario que ofrece mi punto de vista hacia los autores de los diccionarios con los que trabajé, explico el procedimiento de trabajo que seguí, asimismo menciono dificultades e impedimentos que me tocaron durante la tesis y analizo varios ejemplos. Finalmente adjunto el anexo con ilustraciones.

Trabajar con una lengua no es siempre fácil, es necesario tener una escala amplia de conocimientos generales y, especialmente, dominar el vocabulario de una lengua. Además de las cualidades que acabo de nombrar, dedicándonos a la lexicografía la elaboración de un diccionario exige, sobre todo, mucho tiempo y la paciencia. A pesar de todo eso no siento haber elegido este tema para la tesis y hay que decir que mi experiencia personal es singular por haber tenido la oportunidad de pasar por todo el proceso y por haber podido ampliar mi conocimiento en esta disciplina científica.

5. ANOTACIÓN CHECA E INGLESA

Autor: Lenka Štáblová

Fakulta a katedra: Filozofická fakulta, katedra romanistiky

Název diplomové práce: Diccionario de americanismos: las letras O y Q

Vedoucí diplomové práce: Prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Počet znaků: 126 398

Počet stran: 56

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 5

Klíčová hesla: španělština, Latinská Amerika, amerikanismy, španělsko-český, slovník

Charakteristika: Cílem této diplomové bakalářské práce je podílet se na vzniku španělsko-českého slovníku amerikanismů. Práce se zaměřuje na hledání vhodných českých ekvivalentů pro hesla začínající na písmeno O a Q, která jsou získána z *Diccionario de americanismos*, *Diccionario del Español de América*, *Velký španělsko-český slovník* a *Breve diccionario ejemplificado de americanismos*. Nedílnou součástí je též komentář problemových situací a obrazová příloha.

Author: Lenka Štáblová

Faculty and Department: Philosophical Faculty, Romance Studies

Title: Spanish-Czech dictionary of Americanisms: letters O and Q

Supervisor: Prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.

Number of characters: 126 398

Number of pages: 56

Number of supplements: 1

Number of used literature: 5

Keywords: Spanish, Latin America, Americanisms, Spanish-Czech, Dictionary

Characteristic: The aim of the thesis is to contribute to the creation of the Spanish-Czech dictionary of Americanisms. The work is focused on finding suitable Czech equivalents for the entries beginning with the letters O and Q from *Diccionario de americanismos*, *Diccionario del Español de América*, *Velký španělsko-český slovník* and *Breve diccionario ejemplificado de americanismos*. An integral part of the thesis is the comment of problematic situations and the annexe with illustrations.

6. BIBLIOGRAFÍA:

FUENTES PRIMARIAS:

DUBSKÝ, Josef: *Velký španělsko-český slovník, I, II*, Praha, 1999.

MALARET, Augusto: *Diccionario de Americanismos*, 3.^a ed. Buenos Aires, 1946.

MORÍNIGO, Marcos A.: *Diccionario del Español de América*, 2.^a ed., 1996.

STEEL, Brian: *Breve diccionario ejemplificado de americanismos*, Madrid: Arco Libros, S. L., 1999.

ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA: *Diccionario de americanismos*, Lima, 2010.

FUENTES SECUNDARIAS:

DUBSKÝ, Josef, y REJZEK, Vladimír: *Španělsko-český a česko-španělský slovník*, 2.^a ed., Leda, 2007.

CHALUPA, Jiří: *Španělsko-český a česko-španělský*, FIN LEXIKA, a. s.: Praha, 2008.

Diccionario de la lengua española [en línea], 22.^a ed., Real Academia Española, 2001, <www.rae.es>.

Academia Mexicana de la Lengua <<http://www.academia.org.mx>>

El buscador Google.com <www.google.com>

The Free Dictionary <<http://es.thefreedictionary.com>>

Biological Library <<http://www.biolib.cz>>

<<http://www.wordreference.com>>

MOLINA MOLINA, Galo: «Es más fácil que un camello pase por el ojo de una aguja a que un rico entre al Reino de los Cielos», en *Amigos en la Fe*, <<http://www.fraynelson.net/profiles/blogs/es-m-s-f-cil-que-un-camello-pase-por-el-ojo-de-una-ag-ja-a-que-un>>, [consulta: 17/11/2012].

OPATRŇÝ, Dominik: «Velbloud uchem jehly», en *Theofi: Biblel*, <<http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=44>>, [consulta: 17/11/2012].

«El ojo de una aguja» <<http://www.nibaje.com/?p=6563>>, [consulta: 17/11/2012].

«Ovce domáci», en *Beranyduc*, <<http://www.beranyduc.cz/ovce-domaci-2>>, [consulta: 11/9/2012].

IMÁGENES:

ojo de la aguja

<<http://caminosdelalma.wordpress.com/2008/09/23/las-riquezas>>, [consulta: 25/3/2013].

ombú

<http://www.florasilvestre.es/mediterranea/Phytolaccaceae/Phytolacca_dioica.htm>, [consulta: 23/3/2013].

orejuela

<<http://invitadoinvierno.com/postres-reposteria/flores-de-carnaval>>, [consulta: 23/3/2013].

quemí

<http://www.clemetzoo.com/animals/index.asp?action=details&animals_id=1135>, [consulta: 24/3/2013].

quetzal/quetzaltotol

<<http://www.guatemala-tourisme.info/espagnol/quetzal.htm>>, [consulta: 30/3/2013].

quinconcho

<<http://www.biolib.cz/cz/taxon/id197875>>, [consulta: 25/3/2013].

quipo

<<http://khipukamayuq.fas.harvard.edu/es/KGMiscellaneous.html>>, [consulta: 24/3/2013].

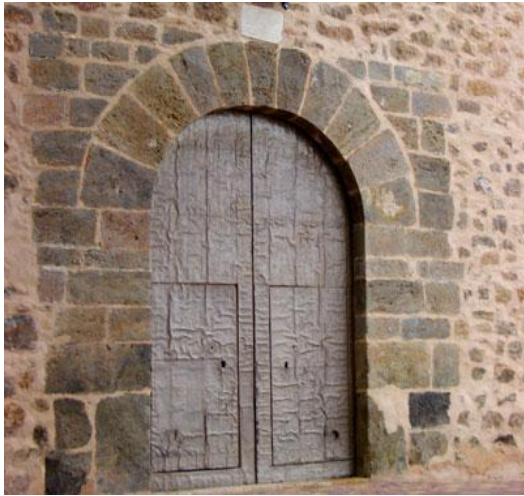
quirquincho

<<http://www.charangoperu.com/charangoperu/contenido/galeria/galeria1.php>>, [consulta: 30/3/2013].

quiyaya

<<http://aepa-fl.blogspot.cz/2011/12/adelmo-vidal-ancash-estampas-andinas.html>>, [consulta: 23/3/2013].

7. ANEXO

ojo de la aguja

ombú (*Phytolacca dioica*)

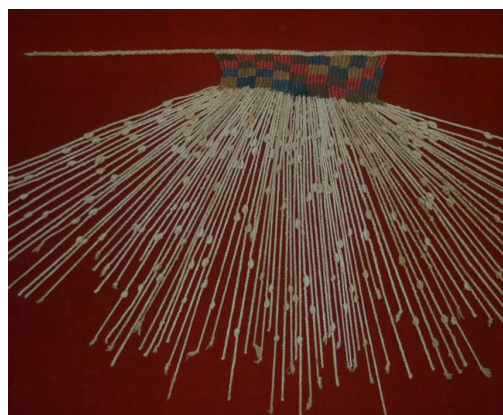
orejuela

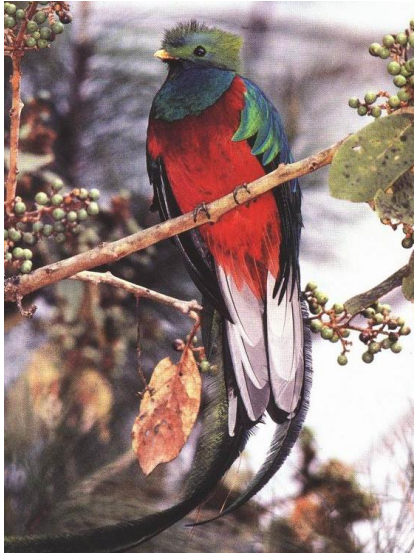
quemí (*Dasyprocta cristata*, L.)

quinconcho (*Cajanus indicus*, Spreng)

quipu

quetzaltotol (*Pharomachrus mocino*)

quirquincho

quiyaya